

Zibšņi no Asjas Bormanē

(mūsu skolas 1948. g. absolvente A. Dambere,
skolotāja 1959. – 1990.)

dzīves gājuma

Atšifrēja,

salīdzināja ar skolas arhīvā esošajiem dokumentiem –

Zane Jakovica,

1968.g. absolvente, mūsu skolas skolotāja 1973. – 2019.

Pārlasīja Egita Miezīte,

1987.g. absolvente, mūsu skolas bibliotekāre no 2018.g.

§

“Gadi, gadi, kā gan tie steidzas! Nu jau man to daudz. Kas gan viss tajos nav redzēts, piedzīvots! Esmu dzīvojusi, gan tikai bērnībā, mierīgajos Ulmaņlaikos, pieredzējusi baigo krievu okupācijas gadu, vācu laikus, otrreizējo krievu okupāciju, Atmodu un laiku pēc tās. Kad biju vēl spēka gados, kad bija daudz darāmā un ejamā, reti atcerējos pagātnes notikumus. Reizēm gan paklausījos manas mammītes garajā mūžā piedzīvoto. Bet nu man pašai gadu daudz, darāmo darbiņu un ejamo gaitu maz, pasaulīte kļuvusi šaura. Nu bieži domās vēlreiz izdzīvoju aizvadītos gadus.”

[..] “Pirmajā skolas dienā solā apsēžos kopā ar Astru, bet vēlāk klases audzinātāja mūs pārsēdina. Astra ir viena no garākajām meitenēm klasē, es esmu viduvēja. Astru kopā ar Rūtu apsēdina pēdējā solā. Man par blakussēdētāju skolotāja izvēlas Ingrīdu Aivari – 2. Valsts ģimnāzijas direktora meitu. Man ar šo skolu bija lemts iepazīties, kad es vēl vispār negāju skolā, vēl pirms tam, kad pati tur sāku mācīties. Mans bērnības draugs Zigis bija skauts, un viņa mamma mani reiz paņēma līdzī uz kādu skautu pasākumu, kas norisinājās ģimnāzijas aulā. Tā kā Ingrīda ir ne tikai mana blakussēdētāja, bet arī draudzene, diezgan bieži ciemojos viņas dzīvoklī, kas atrodas turpat skolas ēkā. Reizēm vakaros ejam klašu telpās, kaut ko uzrakstām vai uzzīmējam uz tāfeles. Tas mums liekas tik interesanti, ir gandrīz tumšs, gaismā tik, cik pa logiem iespīd no ielas. Bet brīvdienās garderobes nodalījumos ierīkojam leļļu istabas. Reizēm Ingrīda man dažos vārdos stāsta par savu brāli: “Vakar bija atnācis mans brālis” vai “Brālis man atnesa”, vai “Brālis man pastāstīja”. Brāļa vārdu viņa man nenosauca, vai arī esmu to aizmirsusi. Aivaru ģimenei bija mājkalpotāja, kas iepirkās skolai tuvējos veikalos. Šī kalpone bija runātkāra. Viņa stāstīja veikala īpašniecei, kas Aivaru ģimenē notiek. Stāstītais, protams, nepalika tikai pie minētās veikalnieces... Skolā darbojas baleta pulciņš, ko vada operas baletdejotāju pāris – Frišenfelds un viņa sieva Fokina. Nodarbības notiek 2 reizes nedēļā svētdienu rītos un vienā darbdienas pēcpusdienā. Arī es piedalos. Ne jau tādēļ, lai kļūtu balerīna, bet, kā saka mana mammīte, lai iegūtu labāku stāju, būtu graciozāka. Grupiņā ir mana vecuma meitenes, dažas manas klasesbiedrenes, pāris meitenes no ģimnāzijas sagatavošanas klasēm. Tās jau izdara vingrinājumus ar puantēm. Uz tām mēs, mazās, noskatāmies ar skaudību, jo mums kājās ir tikai mazās čībīņas ...”

Pirmklasniece

[..] “Kad mani vecāki 1926. gada decembrī apprecējās, tūlīt pēc kāzām devās uz Rēzekni, uz kurieni tēvu komandēja darba dēļ. Pēc atgriešanās Rīgā mani vecāki sāka dzīvot Pārdaugavā, Kalnciema ielā. ... Kalnciemiēlas mājas galā ir diezgan liels tukšs laukums ar tādu kā uzkalniņu. Tur tāpat kā Priedēs ir baltās smiltiņas, kur vasarā spēlētis, ziemā, ja nekārojas lielāki nobraucieni, var vizināties ar ragaviņām. Bērni to iesaukuši par *mazo mežiņu*, lai gan tikai dažas priedes ir laukuma galā, kas robežojas ar Dreiliņu ielu. Tur reizēm satiekos ar diviem bērniem no mūsu mājas – Tiju un Ojāru Goiževskiem. Abi gan ir vecāki par mani. Un nekāda kopā spēlēšanās mums neiznāk. Bet Ojāram ir ļoti skaisti brūni gumijas zābaciņi, es arī tādus gribētu. Daudzus gadus vēlāk, kad strādāju 5. vidusskolā (vēlāk Āgenskalna ģimnāzija, tagad Rīgas Valsts vācu ģimnāzija), mācu zīmēšanu gan Ingai, gan Nilam Goiževskiem. Pašķiru klases žurnālu, kam pēdējā lapaspusē ir ziņas par vecākiem, un uzzinu, ka bērnu tēva vārds ir Ojārs. Bērnu māmiņa Māra Priede arī strādā mūsu skolā par dramatiskā pulciņa vadītāju un, kā jau māksliniece, paturējusi savu pirmslaulību uzvārdu. Kādā reizē Priedes kundze uzlūdz mani kopā ar maniem dažiem kolēģiem paciemoties pie viņas, paklausīties mūziku. Tur nu atkal satiekos ar kādreizējo brūno zābaciņu

īpašnieku. Viņš, protams, mani tādu mazu knīpu neatceras, bet labsirdīgi pasmaida par to, kā kādreiz esmu viņu apskaudusi nieka zābaciņu dēļ.”

[..] “Atkal pagājis viens mācību gads. Vēl dažas nedēļas, un jāatstāj mīļā skola (pirms ģimnāzijas mācījos Ausekļa 46. pamatskolā, kuru likvidēja, apvienojot ar Z. Ozolas Rīgas 5. vidusskolu, šodien šajā ēkā ir Rīgas 34. vidusskola), jo nākamajā mācību gadā būšu ģimnāzijas sagatavošanas klasē, lai pēc diviem gadiem, ja izturēšu iestājekšāmenus, mācītos 2. Valsts ģimnāzijā. Arī sagatavošanas klasē tieku ieskaitīta tikai pēc tam, kad sekmīgi esmu izturējusi eksāmenus latviešu valodā un matemātikā. Tikai ... tam nav lemts piepildīties, jo tuvojas 1940. gada 17. jūnijs ...

1938./1939. m. g. mana sola biedrene vairs nav Ingrīda Aivare. Viņa ar māj skolotāju palīdzību vasarā sagatavojusi 4. klases vielu un šajā mācību gadā jau būs 1. sagatavošanas klases skolniece ģimnāzijā.

Pienāk rudens, kas šogad bagāts notikumiem. Uz Vācijas dodas baltvācieši, jo *Führers mūs sauc*. Asprāši pat sacerējuši dzejoli: *Iekš Dūna stāv “Steiben” un rīt es jau brauc, es nevar te bleiben, jo Führers mani sauc. Es būšu iekš Deutschland, mēs visi būs tur, jūs varēs te bleiben, jums nebūs kultūr*. Cik savādi! Vēlāk arī te iekļīdušie huņņu pēcteči apgalvos, ka nes mums kultūru, jo viņiem iestāstīts, ka latviešu tauta tikai vēl nesen nokāpusi no kokiem.

Ar te dzīvojošajiem vāciešiem mēs neesam lielos draugos. Te, Āgenskalnā, viņu ir daudz. Priežu malā, visā Āgenskalna ielas garumā saceltas viņu savrupmājas. Mārtiņa ielā ir vācu skola, Vīlipa un Baldones ielas stūrī sporta biedrības ēka. Ir uzcelts arī liels šķūnis, kurā zirgu puisis trenē īpašnieku zirgus. Reizēm tie dodas izjādēs *Priedēs*. Pie biedrības nama ir arī tenisa korti. Tā kā teritorijai apkārt ir stieplu žogs, mums, bērniem, ir iespēja noskatīties spēles. Mūsu zēni *Priedēs* reizēm “noskaidro attiecības” ar “hitlerjugendiem”. Tie tērptas tādās kā formās – melnās vestēs un īsbiksēs, pusgarās baltās zeķēs.

Aizceļotāji ir atvēruši savu dzīvokļu durvis pircējiem, jo ne jau visas mantas var paņemt līdzī. Te par mazām naudiņām var nopirkt gluži jaukas lietišas. Draudzenes Astras vecāki nopērk meitai velosipēdu. Braukt ar to iemācāmies arī mēs ar Rūtu. Tā kā pa Āgenskalna ielu, kur dzīvo Astra, reti brauc kāda automašīna, mums vizināšanās droša. Arī mūsu mājā dzīvojošā Šneideru ģimene dodas prom. Par aizceļotājiem esam tādā kā neizpratnē, gribas drusku par viņiem pat pasmieties, bet tikai vēlāk sapratīsim, ka viņi ir izglābušies no komunistu šausmām, tomēr nekāda saldā dzīve arī Vācijā viņus nesagaidīja.

1940. gada ziema ir ļoti auksta. Dažas dienas sals pārsniedz - 40°C. Aukstajās dienās nenotiek mācības skolā. Ne tikai šajā, bet arī citās ziemās, kad Daugavu sedz bieza ledus kārtā un pontontilts ir izņemts, ļaudis no Pārdaugavas uz pilsētas

centru dodas pa aizsalušo Daugavu. Ir arī tādi atjautīgi vīriņi, kas izgatavojuši ragaviņas ar atzveltni un tādu kā krēslu, lai par samaksu slinkākos gājējus pārstumtu pāri Daugavai. Automašīnas un tramvaji pārvietojas pa dzelzs tiltu. Šo tiltu vācieši, atstājot Rīgu, saspridzinās, tā atstājot pārdaugaviešus uz ilgāku laiku bez ūdens un elektrības apgādes. Tilta balsti vēl šodien redzami Daugavā. Tos nav varējuši piebeigt ne vācieši, ne sagrauzt laika zobs.

Blakus mācībām skolā vingrinās arī klavierspēlē. Mums ir lielas klavieres – flīģelis. Tās tūlīt pēc kāzām tētis uzdāvinājis mammītei un mācījis arī viņu spēlēt. Mana pirmā klavierskolotāja, pie kuras mācos jau trešo gadu, ir manas klasesbiedrenes Irēnas Cimbergas mamma. Viņas mazdēlam Pēterim Blūmam, ievērojamam arhitektam, vēlāk mācīšu zīmēšanu 5. vidusskolā. Neko lielu jau man nepatīk nodarbes pie klavierēm., sevišķi tad, kad jāspēlē gammas un apnicīgās Černija etīdes, bet, tā kā tētis sēž man blakus, nekas cits neatliek, kā noteikto stundu bez kurnēšanas mācīties skolotājas uzdoto. Lai mani nedaudz iepriecinātu, skolotāja man uzdod iemācīties pa kādam gabaliņam no nošu grāmatiņas “Operetten Melodien”. Tā kā gandrīz puse mūsu klases meiteņu mācās klavierspēli, skolā tiek organizēts koncerts ar mūsu piedalīšanos. Skolotājas vadībā sagatavoju klaviergabalu ar nosaukumu “Neapolitanisches Lied”.

§

“Blakus visām mācību nodarbēm pa druskaļ palīdzu mammītei saimniecībā. Eju iepirkties. Elstes kundzes veikaliņš ir netālu Kuldīgas ielā. Veikaliņš ir mazs, bet ko gan visu tur nevar nopirkt! Visa veida maizi, sviestu - gan eksporta, gan lauku, piena produktus. Krējumam gan līdzī jāņem savs trauciņš, jo to lej no liela spaiņa. Piens ir stikla pudelēs. Ir dažādas desas, šķiņķi - gan žāvēti, gan sutināti. Lielā grozā ir radziņi un rundštiki, žuliki – tādas garenas kviešu bulciņas ar rozīnēm. Lielās apaļās skārda kārbās ir konfektes, netrūkst arī šokolādes konfekšu, šokolādes, kakao, kafijas, tējas. Gandrīz vienmēr var nopirkt žāvētas reņģes, un ir pat kubuliņš ar nēģiem. Uz neliela paaugstinājuma ir maissi ar dažāda veida miltiem, putraimiem, rīsu, mannu. Turpat ir arī kartupeļi, dažādas saknes. Vistālākā veikala stūrī ir petrolejas muca, jo vasarās mājāsaimnieces parasti ēdienus gatavo uz prīmusiem, kam degviela ir petroleja. Veikaliņā pat var nopirkt māla krūzītes un pašas nepieciešamākās šujamlietas – šujam un lāpāmdieģus, adatas. Februārī vienmēr ir štopkūkas, ziemas mēnešos apelsīni, citroni nopērkami cauru gadu. Veikalā nekad nav rindas. Kas tās veikalu rindas tādas ir,

mēs vispār nezinām, ar tām mēs iepazīsimies vēlāk līdz ar okupantu uzrašanos. Svētdienu rītos veikalā gan daudz ļaužu, jo tad veikaliņš atvērts tikai pāris rīta stundas. Bet arī tad pircēji nestāv rindā, tāpat jau mana, kuri ieradušies pirmie, kuri ienākuši vēlāk. Šajos rītos pircējus apkalpot nāk palīgā Elstes kungs. Pēc profesijas viņš ir kārtībnieks, tādēļ vēlāk dabūs izbaudīt Sibīrijas *labumus*.

Ziemas mēnešos ģimnāzijas plašajā teritorijā tiek atvērta slidotava. Pie skolas galējās sienas piestiprināts prožektors, kas slidotavu apgaismo tumšajos ziemas vakaros. Skan mūzika. Slidotavas galā ir neliela mājiņa, kur kuras silta krāsniņa, tur var sasildīties, ja sākušas salt kājas, var arī nomāt slidas. Ziemassvētkos dāvanā saņemtu slidas. Tētis dažus vakarus nāk kopā ar mani, kamēr apgūstu slidošanas māku. Dažkārt te satiekos arī ar draudzenēm Astru un Ingrīdu.

Bet Aivaru ģimene gan skolas telpās vairs nedzīvo. Viņi pārcēlušies uz savrupmāju Kandavas ielā pretī Botāniskajam dārzam, līdz ņemot daļu mēbeļu. Lielais apaļais ēdamgalds vēl ilgi palika telpā, ko direktore Krastiņa izvēlējās par savu kabinetu, bet lielā, smagā bufete pārceļoja uz kādreizējo viesistabu, kas kļuva par skolotāju istabu daudzu gadu garumā. Lielais trimo spogulis nonāca trepju laukumā starp stāviem.

Pienāk pēdējais laimīgais, bezrūpīgais Latvijas brīvvalsts pavasaris. Ir 17. jūnijs. Mēs ar mammīti ejam pa Baldones ielu Slokas ielas virzienā. Pēkšņi izdzirdam spēcīgu rūkoņu un, tuvāk pienākušas, redzam pa ielu, putekļu mākoņos ieskaitus, joņojam tankus ar sarkano zvaigzni uz sāniem. Pa katra tanka lūku galvu izbāzis zaldāts ar tādu smieklīgu cepuri galvā. Cepures virspusē no tā paša auduma izveidots tāds kā pulķītis. Vēlāk radīsies teiciens – *augšā pulķīt's, apakšā muļķīt's*. Mūs ar mammīti pārņem šausmas. Ceļu vairs neturpinām, atgriežamies mājās.”

[..] “Vakarā 22.15 klausāties Kārļa Ulmaņa pēdējo radorunu, norādījumus tautai. Klausāties pilnīgā klusumā. Jūtu, ka man pāri vaigiem līst karstas asaras. Bet es zinu, ka manas paaudzes bērniem kā svēts mantojums uz visu mūžu paliks novēlējums: *palieciēt jūs savās vietās – savā patriotismā, savā dzimtenes mīlestībā*. Cauri gadiem atceros vārdus: *vadoniim un savai zemei dzimtajai svēti solām – viņu slavai augsim, augsim Latvijai*.”

[..] “Vasaras vidū darbaļaudis lūdz Latviju uzņemt brālīgajā padomju tautu saimē!!! Kāds izsmiekls! Tā lūgšana izpaužas tā, ka ļaudis tiek spiesti piedalīties mītiņā un viņiem jātur lozungi, ko tiem iespiež rokās. Vai var kādu piespiest noticēt tam, ka tauta labprātīgi atsakās no savas brīvības, lai pakļautos svešas nācības varai?”

[..] “Nekas nesanāks! Mūsu paražas un tikumi atšķirīgi. Kaut vai attieksme pret darbu. Mūsu tautai darbs no sendienām ir augstākais tikums, par ko liecina mūsu dainas: *Dod, Dieviņ, tā nomirt, kā nomira tēvs māmiņa: tēvs nomira rudzu druvā, māte maizi mīcīdama*. Arī Aizsaulē senlatviešiem ir darbs, tikai te tēvs labību kuļ ar zelta sprigulīti, māte slauc govīs sudraba slaucenē. Mūsu pasaku Sprīdītis dodas pasaulī iekarot ar lāpstu pār plecu, bet krievu Ivanuška dodas ceļojumā ar visu krāsni, uz tās siltumā gulēdams.

Krievu armijnieku ģimenes iekārtojas vācu izceļotāju atstātajos dzīvokļos, veidojas tā sauktie komunālie dzīvokļi, jo pēc jaunajiem likumiem katram cilvēkam ir noteikts apdzīvojamās platības minimums. Kur kādai ģimenei izrādās lieka platība, tur tūlīt iemitina kādu krievu ģimeni. Armijniekiem pa pēdām seko pārējā ģimene, tuvāki vai tālāki radinieki. Nez kāpēc viņi no *padomju paradīzes* tā steidzas uz tik ļoti *atpalikušo zemās kultūras zemi*?”

[..] “Pienāk 1940./1941. mācību gads. Padomju vara likvidējusi sagatavošanas klases pie ģimnāzijām, turpinu mācīties 5. klasē 46. pamatskolā. Līdz šim mums bija atsevišķas meiteņu un zēnu klases. Padomju varai šāda kārtība nepatīk. Puse mūsu klases meiteņu nu mācīsies citā klases telpā kopā ar pusi no zēnu klases, otru pusi zēnu ieved mūsu klasē. Manas draudzenes Veltiņa un Astra tagad ir otrajā klasē, es sēžu ar draudzeni Rūtu. Starpbrīžos gan visas satiekamies, pārrunājam jaunos iespaidus. Mūsu paralēlajā klasē ir jauna skolniece Rasma Laura, kas vēlāk kļūs mana labākā draudzene daudzu gadu garumā. ... Sākam mācīties krievu valodu.”

[..] “Padomijā gandrīz vai likuma spēks ir teicīenam *Kas nestrādā, tam nebūs ēst*. Tāds termins kā *mājsaimniece* krievi ir svešs. Mūsu ģimenē tika spriests, ka mammītei vajadzētu meklēt darbu. Bija jāņem vērā tēva pagātne, virsleitnanta dienesta pakāpe Latvijas armijā. Mammīte sarunā darbu un sāk strādāt nelielā ziepju fabrikā “Delta” Ventspils ielā. ...

Likvidēts mazais Elstes kundzes veikaliņš, privātīpašums vairs nedrīkst būt tik “pareizā” valstī. Tagad iepērkamies valsts veikalā Kuldīgas un Vīlipa ielas stūrī. Tur pārdevēja, kad lūdzu iesvērt cepumus, ilgi domā, tad prasa: “Cepūmi, cepūmi, что это значит?” Lai gan tik daudz krieviski atbildēt varētu, to nedaru, rādu ar roku uz cepumu kārbu. Nav vairs tik skaisto mūsu naudas zīmju, tās apmainītas pret krievu rubļiem. Mums gan paliek piemiņai daži skaistie sudraba pieclatnieki un pāris divlatnieku.”

[..] “Esmu jau liela meita, man ir 13 gadi. Šodien man uzdots braukt iepirkties uz Centrāltirgu. Skolas laiks beidzies, esmu no mācībām brīva. Brauciens nav sarežģīts, autobusa pietura turpat uz Kuldīgas ielas stūra, un galamērķis – autoosta - tikai nedaudz soļu līdz tirgum. Ir 14. jūnija rīts. Mājupceļā uz pontonu

tilta radies neliels sastrēgums. Mūsu autobusam blakus apstājusies smagā automašīna. Tur redzu sievieti gaišiem, izspūrušiem matiem, izmisušu acu skatu. Viņai blakus bērnu ratiņi, visapkārt dažādi saiņi. Mašīnas stūrī stāv zaldāts ar šauteni, kuras galā durklis. Pēc brīža redzu vēl citas līdzīgas smagās mašīnas. Tās visas dodas Torņkalna stacijas virzienā. Kas notiek?

Cilvēki ir pārbijušies, lai gan dienas pēc 14. jūnija pāiet mierīgi. Par jaunām izvešanām nedzird. Lai gan vasara pilnā plaukumā un ir visgaišākās dienas gadā, visam pāri klājas drūmu nojautu migla. Pēkšņi notiek kaut kas pilnīgi neparedzēts. Agrā rīta stundā radio ziņo, ka sācies karš. Vācu karaspēks bez kara pieteikuma iebrucis Padomju Savienībā. Karš vienmēr nes sev līdzīgu postu un bēdas, bet mums liekas, ka pie apvēršņa iededzies cerību stars. Varbūt izdosies pārciest karu bez lieliem zaudējumiem un būsīm brīvi no nīstās padomju varas netaisnībām, vardarbībām, pazemojumiem. Par to, ka Padomju Savienība varētu karā uzvarēt, mums pat prātā nenāk.”

§

“Pirmajās kara dienās vēl neko lielu nejūtam. Dzird, ka pie Liepājas notikušas kaujas, bet arī to, ka vācu karaspēks strauji tuvojas Rīgai. Partijas biedri mūk, no rūpnīcām izved iekārtas, evakuējas armijnieku ģimenes.”

Satraukums ģimenē ienāk reizē ar kaimiņiem Ķestera kundzi –namu pārvaldē dzirdēts, ka tiek gaidīts transports, lai no rajona ģimenēm izņemtos bērnus vestu uz Krieviju. Mammītei plāns gatavs – bērniem tūlīt jādodas uz Inčukalnu pie krustvecākiem. Tā kopā ar dažiem tuvākajiem kaimiņiem palielais bēgļu pulciņš dodas ceļā. Inčukalnā redzētas bēgošās “varenās” krievu armijas smagās automašīnas ar zaldātiem, vērota pieaugušo attieksme pret novārgušo krievu zaldātiņu, kurš, pasniegto ēdienu ēdot, noņem cepuri, aizvadīta šausmu pilnā nakts meža briksņos, slēpjoties no sirotājiem, piedzīvotas bailes dzirdot šāvienus turpat tuvumā, piedzīvota tilta pār Gauju degšana un visu apkārtējo mazo veikaliņu aizvēršana, pārtikas krājumu izsīkums. Uzzinot, ka pie Vangažiem esot redzēti vācieši, Inčukalna mājas visaugstākajā punktā lepni plīvo sarkanbaltsarkanais karogs. Uz Rīgu aizbraucot, nav ne mazākās nojausmas, ka no šīs vietas jāšķiras uz tik daudziem, daudziem gadiem, ka uz mūžu pagātnē palikušas jaukā, mīļās Inčukalna vasaras.

“Rīgā, tikko nokļūstam Daugavmalā, redzam vienas vienīgas drupu kaudzes. Nami gar Kalēju un Audēju ielām saspridzināti, izdeguši. Sapostīta Pēterbaznīca. Daļēji bojāts arī Pontontils. Tur pagaidām satiksme iespējama tikai vienā

virzienā. Mums vienu brīdi jāpagaida, kamēr satiksmes regulētājs dod zīmi, ka varam doties Pārdaugavas virzienā. Jauka ir atkalredzēšanās ar vecākiem, esam dzīvi, veseli, brīvi no uzspiestā padomju režīma.”

[..] “Ir karš, un jāpierod pie daudz kā nepierasta. Pārtikas produkti nu ir uz kartītēm, tomēr iztikt varam. Arī cigaretes un stiprie dzērieni saņemami tikai pret kuponiem. Bet, tā kā mans tēvs nepīpē un stipros dzērienus nelieto, šīs preces mani vecāki apmaina pret pārtikas produktiem. Mammītes darbvieta tuvumā fabrikas “Delta” darbiniekiem ir ierādīti zemes gabaliņi, kur mums izaug saknes, dārzāji, kartupeļi. Pie mājas mūsu mazajā dārziņā ienākas tomāti, gurķi, ķirbji. Kāpostus rudenī ieskābējam. Tā kā trīs vasaras pēc kārtas četrus mēnešus pavadu laukos, vecāki tajā laikā var izmantot manas pārtikas kartītes. Tur, kur es vasarās esmu laukos, karu vispār nejūt. Lai gan lauku saimniekiem ir uzliktas pārtikas nodevas, ar to, kas paliek pāri, var iztikt bez problēmām. Kamēr esmu laukos nevienam vācieti netieku redzējusi.

Pilsētās ielas naktīs netiek apgaismotas, mājām logi aptumšoti. Mūsu dzīvokļa logiem ir slēgi, tomēr arī slēgu restītēm jāliek priekšā kartona gabaliņi. Satiksmes līdzekļi brauc ar pavisam mazām gaismiņām.”

[..] “No Inčukalna atgriežusies arī Rūta. Daudz laika pavadām kopā. Spēlējam galda spēles, ejam staigāt. Apmeklējam arī kino, kur rāda vācu filmas. Pārdaugavas mazajā kinoteātrī “Mona”, Kalnciema ielā, ielaiž arī tādus pusaudžus, kam vēl nav 16 gadu, citur gan nē. Atceros kādu notikumu vēl pirms krievu ienākšanas Rīgā. Rūtas mamma mums abām izmaksāja kinobiļetes uz filmu, kas esot piemērota mūsu vecumam centra kinoteātrī “Aina”. Bet mūs neielaida. Ko nu? Ejam uz “Monīti”, kur rāda filmu “Rozmarija” ar Žaneti Makdonaldi un Ediju Nelsonu galvenajās lomās. Filma mums tik ļoti patīk, ka ejam to skatīties atkārtoti un esam pat priecīgas, ka “Ainā” mūs neielaida.”

[..] “Vasara pamazām iet uz rudens pusi. Tuvojas jauns mācību gads – 1941./42. Mācības sākas pāris nedēļas vēlāk, nekā iepriekšējos gados, un ne vairs mūsu mīļajā 46. pamatskolā, jo to aizņēmuši vācu karavīri, bet gan Emīla Dārziņa pamatskolā Margrietas ielā, pie tam pēcpusdienas maiņā, kas sākas 15.00.”

[..] “1942. gada ziema ļoti auksta. Mums piešķirti kuponi tekstilpreču iegādei. [..] Varu iegādāties audumu skolas kleitai, adītu jaku, vilnas galvas lakatiņu, linzīda zeķes. Ar lakatiņiem tagad staigā gandrīz visas dāmas, tas tagad ir *modē*. [..]

Pēc Lieldienu brīvlaika mums atkal citas mācību telpas. Šoreiz tā ir neliela divstāvu koka māja Slokas ielā. [..]

Pavasara vakari tik jauki, ka negribas pēc stundām tūlīt iet mājās. Dažreiz ieejam Botāniskajā dārzā, vārti vienmēr vaļā, ieejas biļetes nav jāpērk. Tur vienmēr ir tik

daudz ko redzēt, katru reizi atkal kāds krūms saplaucis, arī kāds ziedu puduris. No dažām kļavām tiek tecinātas sulas. Pagaršojam, tās daudz saldākas par bērzu sulām.

Beidzas mans pēdējais mācību gads pamatskolā. [..]

Iestājoties vidusskolā arī jākārto pārbaudījumi. Tie nenotiek vidusskolas telpās, bet kādā tukšā daudzdzīvokļu mājā Daugavgrīvas ielā. Ir vēl viens nosacījums, lai rudenī varētu sākt mācības vidusskolā. Vasarā divus mēnešus jānostrādā kādā lauku saimniecībā par izpalīgu, rudenī skolā jāuzrāda pagastā izdota apliecība par laukos nostrādāto laiku. Es došos uz Seci.”

§

[..] “Sākas 1942./43. mācību gads. Nu esmu vidusskolniece. Mācības gan notiek 2. Valsts ģimnāzijas telpās, bet kādos apstākļos! Lielāko daļu telpu aizņēmuši vācu karavīri. Mēs skolā varam ienākt tikai pa tā saucamajām virtuves kāpnēm. Skolēni var izmantot trīs klašu telpas, kas iziet uz šīm kāpnēm, un klases, kas atrodas 3. stāvā. Aulā mācās trīs klases. Uz skatuves viena, ko no mūsu klases šķir tikai priekšskars. Mēs tāpat esam zāles vidū. Aiz mums vairākās rindās izvietoti skapji, aiz tiem trešā klase. Bieži dzirdam, ko skolotājs stāsta uz skatuves, ko mums aiz muguras. Mums soli izvietoti četrās rindās, divas vidējās sabīdītas kopā. Sēžu kopā ar Rasmu, otrā pusē man Rūta, kas sēž kopā ar Astru. Ir arī vairākas jaunas skolnieces, daļa no mūsu pamatskolas klases biedrenēm mācās citās skolās. Ir jauni mācību priekšmeti.

Latīņu valodu māca vecs, sirms skolotājs. Tas gandrīz vai katru stundu atgādina: “Vārdiņus, meitenes, vārdiņus jāmācās un jāatkārto katru dienu.” Algebra man nepatīk. Kādēļ vajadzīgi kaut kādi tur burti? Man ļoti patika risināt aritmētikas pat ļoti sarežģītus uzdevumus, bet nu $a + a$. Un, ja jau nepatīk, tad arī neizdodas. Esmu priecīga tikusi vismaz pie trijnieka. Par to esmu ļoti bēdīga, jo aritmētikā saņēmu tikai pieciniekus.

Bioloģiju māca direktora Aivara kundze. Viņai īpatnēja prasība. Nākot klases priekšā atbildēt, jātaisa reveranss, tas pats jādara, pirms atgriešanās solā. Mums nākas vingrināties, līdz apgūstam šo bezmaz vai baleta soli.

Vācu valodu māca gados jauns skolotājs, ļoti nopietns, stingrs, tomēr simpātisks, pilnīgs pretstats mūsu kādreizējam zīmēšanas skolotājam Auniņam. Uz blēņām mums prāts vairs nenesas, uzskatām sevi gandrīz vai par pieaugušām jaunām dāmām, ņemot vēl vērā, ka tagad skolotāji mūs uzrunā uz “jūs”. Bet nu

tomēr – zinām, ka skolotāja vārds ir Kārlis, uzzinām kancelejā viņa mājas adresi, jo esam nolēmušas viņu vārda dienā apsveikt. Sameklējam vecmāmiņu lādītēs vai albumos neaizsūtītas apsveikumu kartītes ar “skaistiem” zīmējumiem – balodīšiem, kam knābīšos vēstulītes, gulbīšiem starp ūdensrozēm, putniņiem, kas nes knābīšos neaizmirstulīšu pušķīšus. Viena pat atradusi kartīti ar gleznas reprodukciju, kurā attēlots krievu cars Ivans Bargaiss, tikko kā nogalinājis savu dēlu. Apsveikumus parakstām ar izdomātiem vārdiem – Trīne Važblotiņa, Klementīne Slotiņkāte un līdzīgiem. Kartītes sūtām bez aploksnēm, lai efekts būtu lielāks. Ko gan domās pasta nodaļā, kur nonāks visas šīs 30 kartītes? Ko pats saņēmējs? Bet skolotājs ne drusku mums neliek manīt par notikušo. Var jau būt, ka arī nezina, kas sūtījis, ja nu vienīgi būtu salīdzinājis rokrakstus mūsu rakstu darbos.

Latviešu valodu māca skolotāja Niklase. Literatūras tēmas izklāsta ļoti emocionāli. Ja viņa iztīrā vienu Blaumaņa noveli, rodas vēlēšanās izlasīt arī citas, izlasītās kādā no nākamajām stundām pārrunājam. Šo pārrunu rezultātā Blaumani nemaz nevaram nemīlēt. Tas pats jau arī ar citiem rakstniekiem un viņu daiļradi.

Skolotājai Niklasei, tāpat kā lielākai daļai skolotāju, ir iesauka – *Čupa*. Iespējams, ka viņas nekārtīgās frizūras dēļ. Esam ievērojušas, ka, ja vienā dienā uz tērpa viņai ir paliels traips, otrā dienā uz tā uzsprausta liela “broša”. Mūsu klasē ir meitene Zenta, diezgan vulgāra, bet reizēm arī asprātīga. Uzvārds viņai Liepa – Liepiņa. Lai gan tā rakstīts žurnālā, skolotāji parasti nosauc tikai uzvārda pirmo pusi. Zenta par to priecīga, jo viņai ļoti nepatīk garais divdaļīgais uzvārds. Bet skolotāja Niklase vienmēr nosauc abus. Tad nu Zenta, runājot par skolotāju, saka *Čupa-Čupiņa*.

Skolotāja Niklase saslimst, viņas veselšanās ieilgst, un viņu nu atvieto skolotājs Lazdiņš. Tas nu gan ir nikns! Jau viņa izskats vien iedveš bailes. Neliela auguma, lielu galvu, acis aiz brillēm tā vien dusmās zibsnī, brēc par katru sīkumu. Tā kā jaunas grāmatas netiek iespiestas, gramatikas likumus mācāmies katra no citādas grāmatas, kur nu tās sadabūtas. Skolotājs mums nodiktē likumus, kas pēc viņa domām ir vispareizākie. Piemēram: teikums ir spriedums. Ja kāda pasakām par teikumu, kā mācījusies citā grāmatā, Lazdiņš neko citu vairs nejautā, tikai pasaka: “Divi, sēdies!” Jūtamies sašutušas par skolotāja izdarībām, izvēlam pāris meitenes, kas iet pie direktora sūdzēties. Direktors meitenes uzklausā laipni, bet, ja pats to neesot dzirdējis, neko skolotājam aizrādīt nevarot. Tad viena no meitenēm saka: “Lūdzu, direktor, pirms latviešu valodas stundas ielieniet mūsu klases skapī, tad dzirdēsiet kā skolotājs Lazdiņš pret mums izturas.” Direktoram sanāk smieklī, jo viņš jūt, ka meitene to domā pavisam nopietni. “Mīlās meitenes,

to nu gan laikam es nevarēšu darīt, esiet pacietīgas, man ir zināms, ka skolotāja Niklase drīz atkal atgriezīsies darbā.”

Beidzot man ir izdevies atbrīvoties no bizēm. Lai gan mammīte to ļoti negrib, tomēr solījums, ka pēc atgriešanās no laukiem bizes drīkstēšu nogriezt, jāpilda. Bet rezultāts nepavisam nav tāds, kādu biju iedomājusies. Varu matus tīt vai uz rullīšiem, vai lupatiņām, nekas labs nesanāk. Nekāda kaut cik pieņemama frizūra neveidojas, un ir pat tā, ka, tiklīdz izeju laukā, pēc neliela brīža mati atkal ir pilnīgi taisni kā indiānim. Bet būt ar taisniem matiem skaitās kaut kas pavisam nepiedienīgs. Vai nu no bizēm veidota frizūra, vai sprogaini mati, citādi nemaz nevar būt. Nekas cits man neatliek, jāliek ilgviļņi. [...] No frizētavas iznāku stāvā sajūsmā, jaunais matu sakārtojums tiešām glīts.

[...] Pāiet Lieldienu brīvdienas, un mums atkal jāmeklē jauna vieta mācībām, jo vācieši pieprasa atbrīvot visas mūsu vidusskolas telpas. Līdz mācību gada beigām būsīm atkal Margrietas ielas skolā. Mācības notiek vakara maiņā, bet nu jau ir pavasaris un gaišs, mājās nav jānāk pa tumsu, kā tas bija pagājušā gada ziemas mēnešos. Mācības beidzas jau maija sākumā, pamazām pošos braucienam uz Seci.”

§

1943./44. mācību gads

“ [...] Savas vidusskolas telpās arī šogad netiekam. Mācāmies atkal Margrietas ielas skolā un, protams, vakara maiņā. Mācību priekšmeti gandrīz tie paši, kas pagājušā gadā, tikai šogad atkal tiek atjaunota ticības mācība, ko vada mācītājs Spekmanis. Stundu viela nu jau vairs nav stāstiņi par Paradīzes dārzu, Ievu un Ādamu, bet iztīrījam Jauno Derību un tieši tās beigu daļu, kur stāstīts par Pāvila un kādu vēl tur apustuļu vēstulēm. Jāņa atklāsmes grāmata liekas īpaši murgaina. Bet, kad mācītājs stāsta piemēru par Dievišķo dzīvību, tas liekas aizkustinoši. “Laboratorijā tiek izgatavots rudzu grauds, tieši tāds, kādu to iegūst no laukā izaugušas vārpas, bet, zemē ielikts, šis grauds neuzdīgst. Kāpēc tā? Tāpēc, ka viņam trūkst Dievišķās dzīvības. Visas tās dzīvības izpausmes, kas ir ap mums, ir Mūžīgā Dieva radītas,” saka mācītājs. Klasē ir klusums. Mūs dziļi ietekmējis dzirdētais.

Starpbrīžos staigājam skolas gaitenīs. Esmu ievērojusi kādu zēnu no 4. klases, vienmēr staigājot kopā ar ļoti glītu meiteni, arī no kādas vecākās klases. Kādā starpbrīdī, kad, kā parasti, esmu kopā ar Rasmu, pie manis pienāk šis zēns, sniedz

roku. [...] Esmu tik pārsteigta, ka nezinu, ko atbildēt. Vēlāk izdomāju, ka manu vārdu viņš uzzinājis no kāda sava klases biedra, kas, tāpat kā es, savulaik mācījies 46. pamatskolā. Tagad starpbrīžos viņš vienmēr staigā kopā ar mani, ir interesants sarunu biedrs, bet, ja stundas mums beidzas vienā laikā, pavada mani līdz mājām. [...] Pārspriežam izlasītās grāmatas, uzskati par mūziku arī mums sakrīt. Kopīgi apmeklējam operu “Hofmaņa stāsti”. [...] Pēc laukos pavadītās vasaras no viņa vairs nekādu ziņu. Lai arī kā bija, tas paliek noslēpums uz mūžu.”

Tuvojas 1944.gada pavasaris. Rīgu sasniedz arvien satraucošākas ziņas par notikumiem frontē, vācu karaspēks apstāties pie Maskavas, Ļeņingrada aplenkta, pie Staļingradas liela vācu armijas daļa aplenkta un iznīcināta. Krievi atkal tuvojas Latvijai, avīzes, par šo ziņojot, to nosauc par plānveida atkāpšanos, frontes līnijas iztaisnošanu. Tiek gatavots jauns ierocis. Nav ziņu par to, ka tā ir atombumba. Cilvēki cer, ka tā beidzot tiks uzvarēta komunisma ideju pārņemta Krievzeme. Nevienš nezina, kas notiks nacistiskās Vācijas uzvaras gadījumā. Nevar aizmirst, kādu ļaunumu mūsu zemei nodarīja komunistu zemes okupanti.

Mammītes draudzene piedāvā izpalīdzes mēnešus nostrādāt Jērcēnu pagasta “Vecpīpos. Sevišķu iebildumu nav, bet, ieejot “Vecpīpu” mājā, nez kāpēc ir sajūta, ka šeit nepatiks. [...]

“ [...] Pagaidām Rīgā viss mierīgi. Kopš esmu atbraukusi, uzlidojumi naktīs nav bijuši. Guļam gan pusizģērbusies, lai, trauksmes signālam atskanot, ātrāk varam nokļūt pagrabā. Vienā reizē pa otrā stāva logu redzu jauniesauktos zēnus, kas soļodami dzied *Pūt, vējiņi*, tikai pārveidotā melodijā marša ritmā. Kāds liktenis viņus gaida? Cik no viņiem būs tādu, kas, iziedami cauri kara elles ugunīm, saglabās dzīvību, kas izturēs mokas gūstekņu nometnēs vai sodu Sibīrijas raktuvju šahtās?”

Tie, kas strādā, lai apgādātu armiju, vai armijai pakļautos uzņēmumos, jūtas droši, ka armijā neiesauks. Daudzus aiztur uz ielas, tūlīt nogādā kuģī, lai vestu darbos uz Vāciju.

Tie, kas zaudējuši cerības un kam tas vien iespējams, bēg prom no Latvijas. Katru dienu no Rīgas ostas dodas prom bēgļu kuģi uz Vāciju, vilcieni ar bēgļiem uz Kurzemi atiet arī no Zasulauka stacijas. Vilcieni tā pārpildīti, ka daži bēgļi pat apmetušies uz vagonu jumtiem. Arī tētis domā, ka vajadzētu doties projām, bet mammīte viņu pārliedina, ka cilvēkiem gados un vēl ar pusaugu meitēnu svešumā nav ko iesākt. Garām mājai plūst vezumnieku straumes, kājāmgājēji ar pauniņām pie rokas vai uz muguras. Uzlidojumi katru dienu. Sēžot pagrabā, trīcam. Trepju telpas un virtuves logiem izbirst stikli. Bumba uzkrīt barakai Priedēs, kur bija apmetušies bēgļi no Krievijas, par laimi cietušo nav. Fabrikā “Delta” ierodas vācieši ar mucām pēc eļļas un taukiem, kas paredzēti ziepju izgatavošanai. Tiek

saklāts galds, vācieši mēlojas, vāciski runājošās fabrikas meitenes izklaidē ar sarunām, bet pa to laiku mucas tiek piepildītas ar smiltīm, ķieģeļu gabaliem un visādu drazu, fabrikas vīrieši tās aizvāko un pat iekrauj mašīnā, noliktavu aizslēdz. Tikko vācieši aizbrauc, visi darbinieki pamet fabriku, vārtus aizslēdz. Nav grūti paredzēt, kas notiktu, ja vācieši uzzinātu, ka apmānīti. Bet nu nekā! Dažus mēnešus vēlāk mammītei tiek piešķirts ordenis “Par pašreizējā darbu Lielā Tēvijas kara laikā”. Bet viņas rīcību noteica vien rūpas par savas ģimenes izdzīvošanas iespējām.

Kaujas notiek Rīgas pievārtē, nodziest elektrība, izbeigusies dzeramā ūdens piegāde, jo ir uzspridzināti abi dzelzceļa tilti pār Daugavu kopā ar vadiem, pa kuriem Pārdaugavai tiek piegādāta elektrība un dzeramais ūdens.

Sporta biedrības lielajā šķūnī tiek atrasta liela kaudze ar nelietotiem karavīru garajiem zābakiem, tie noderēs iemainīšanai, arī ziema tepat pie durvīm. Agrā rīta stundā ir dzirdama krievu armijas vezumnieku pārvietošanās.

Visus šos gadus uz klavierēm stāvējušais Latvijas karodziņš tiek salocīts un dziļi, dziļi noglabāts. Īsais brīvības laiks beidzies.

“Vēl gribu atkārtot, ko jau iepriekš rakstīju: vēl un vēl varu tikai nosodīt fašismu, visas vāciešu izdarības te, Latvijā, gan Rumbulu, Biķernieku mežu un Salaspili, gan pēdējās viņu valdīšanas dienas, kad uz Vāciju darbos tika vesti uz ielas aizturēti cilvēki, gan pret gribu armijā iesauktie latviešu vīri. Jā, tas viss tā bija, bet mūsu ģimene, mūsu radnieki, mūsu paziņas gan pilsētā, gan laukos varēja dzīvot vienā mierā, nebaidoties, ka naktī mūs varētu izdzīt no mājām un vest projām nezināmos tālumos, necilvēcīgos apstākļos.”

Pirmajās otrās okupācijas dienās veikalos nopirkt neko nevar un nav arī par ko. Maizi var dabūt tirgū no lauciniekiem maiņas ceļā. Tētim vēl saglabājušās uz taloniem iegūtās cigarettes, mammītei kāds ziepju gabals. Pusdienās mums ik pārdienas cits ēdiens. Vienā zupa, kas sastāv no kartupeļiem, putrainiem un eļļā apceptiem sīpoliem, otrā dienā kartupeļi un mērce, kas gatavota no nez kur dabūtiem rudzu miltiem un atkal eļļā apceptiem sīpoliem. Retu reizi tiek izvārīta piena zupa ar rudzu miltu klīpām. Ūdens... Par laimi, to var dabūt no kaimiņu sētā esošā pumpja. Ļoti izjūtams ir elektrības trūkums. Tukšās odekolona pudelītēs tiek iepildīta nelielā daudzumā dabūtā, tumši brūnā petroleja, dakts savīta no kokvilnas diegiem. Liesmiņa maza, mazītiņa, bet tomēr nav galīga tumsa. Lietā tiek likts sen aizmirstais ogļu “pletizeris”. Mammītes brālis tiek iesaukts krievu armijā un nosūtīts uz fronti, kur ar ieroci rokās Kurzemē stāsies pretī savam māsasdēlam.

1944./45. mācību gads

“Pienāk oktobra beigas, un atsākas mācības skolā. Lai gan nu tiekam savas skolas telpās, te pretīgas liekas visās iespējamās vietās sakārtās sarkanās lupatas, uz kurām padomijai atbilstoši saukļi.

Klases sastāvs gandrīz svešs. No mūsu iepriekšējās klases meitenēm bez mums ar Rasmu vēl tikai Biruta, Laimdota, Velta un Valtrauta. Ir arī 5 zēni, bet neviens no mūsu bijušās klases biedriem. Var cerēt, ka daži no viņiem iestājušies citās skolās, citi kopā ar vecākiem devušies bēgļu gaitās, bet ir arī tādi, īsaīs mūžs pārāgri aprāvies nežēlīgajās kara ugunīs.

Mācības rītos sākas tikai 9.00, kad ir jau gaišs, jo arī skolā elektrības nav. Tualetes ūdens trūkuma dēļ nedarbojas, jāpaciesas, kamēr tiek līdz mājai. Kādā no starpbrīžiem mūs pacienā ar ēdamo. Tiek ienesta paplāte ar rupjmaizes ķieģelīša šķēļu pusītēm, kas pārkaisītas ar cukuru. Vismaz kaut kas. Dziedāšanas stundas iekārtotas vairākām klasēm vienlaicīgi. Esam zālē, kur mums tiek mācīta padomijas himna. Kamēr skolotājs pie klavierēm, kāds uz skatuves pusi met kapeiku, tad vēl kāds. Skolotājs sadusmojas un liek kapeikas savākt un nolikt uz klavierēm. Nu ceļas visi, kam vien ir kāda kapeika, nes to un liek jau savāktajā diezgan lielajā kaudzē. Skolotājs nu nezina, kā iziet no situācijas, kur likt savāktās kapeikas. No mūsu puses jau nekas nav panākts, tomēr vismaz šādā veidā esam izteikuši protestu pret pretīgās himnas mācīšanos.

Nevienam no mums šajās dienās neklājas viegli. [...] Ziemassvētki tik drūmi kā vēl nekad. Nav ne eglītes, ne svecīšu, ne dāvanu. Tikpat drūmā noskaņā sagaidām 1945. gadu. Reizēm, kad vakaros vējš pūš no Kurzemes puses, dzirdam tālus liēlgabalu dārdus. Varbūt tomēr krievi vēlreiz tiks izdzīti no mūsu zemes. Bet laiks iet, un nekas nenotiek. Veltas ir cerības, ka, tiklīdz Vācija tiks uzvarēta, angļi un amerikāņi nepieļaus komunistu galīgo uzvaru un pieveiks šo brīvās pasaules biedu. Tētis, lai gan tas stingri aizliegts, katru dienu klausās BBC. Grūti ziņas saklausīt, jo raidījuma uzlikts zāģis. Tomēr kaut ko saklausīt izdodas.

[...] Skola kurināta netiek, jo sasprāgušas centrālapkures caurules. Sēžam mēteļos, cimdiem rokās. Stundas tiek saīsinātas līdz 30 minūtēm, vēlāk pat līdz 15 minūtēm. Skolotāji tikai izskaidro jauno vielu, uzdod mājas uzdevumus. Skolotāja Niklase, kas atkal māca latviešu valodu, uzdod mums sacerējumu par rudeni. Sēžu pie mazās gaismiņas un rakstu. Nez kāda iedvesma pār mani nākusi šovakar, domas viegli raisās un, kad darbs pabeigts, nolasu to vecākiem. Viņi

sacerējumu atzīst par labu. Lai gan stundās laika tik maz, skolotāja tomēr manu sacerējumu nolasa klasei. Reiz skolotāja Niklase uzdod mums sacerēt dzejoli. Man jau tas sen uzrakstīts, jo vēl joprojām domāju un skumstu par to zēnu. Dzejolis naivs, bērnišķīgs, bet man taču ir tikai 17 gadi. Lūk, dzejolis:

“Kur tu esi, vai tu nāksi,	Kur tu būsi, vai tu nāksi,
Kad pār zemi klāsies sniegs	Kad būs atkal pavasar’s.
Un par tevi Dievu lūdzot,	Meitenei, kas tevi gaida,
Kādam naktī nenāk miegs?	Rokā smaržīgs ceriņzars?

Gan tu būsi, gan tu nāksi,
Sapnī stāsti, kur un kad.
Tevi gaidot mājup nākot,
Sirds man nepagurs nekad.”

Nebaidos, ka dzejolī pieminēts Dievs un tas rakstīts ar lielo burtu, jo skolotāja Niklase ir Latvijas brīvvalsts laika skolotāja. Dzejolis tiek novērtēts ar teicamu atzīmi.

Pamazām tuvojas pavasaris, dienas siltas, saulainas. Skolā vairs nesalstam, mājas darbu pildām gaismā. Ir 8. maijs. Radio ziņo, ka Vācija kapitulējusi, bet krievi nez kāpēc par to ziņo tikai 9. maijā. Skolā stundas nenotiek, visiem jāpiedalās mītiņā. Mēs ar Rasmu aizlavāmies mājās. Jāizmanto brīvā diena, un zināms taču, kāds tas mītiņš būs – sarkano karogu un lozungu jūra, nebeidzamas lielību pilnas runas. Droši vien nepieminēs, ka bez sabiedroto palīdzības uzvara diez vai būtu tik droša.

Skolā paziņo, ka mācību gada beigu eksāmenus nevajadzēs kārtot tiem, kas uzrādīs ārsta zīmi par sliktu veselības stāvokli. Skolēnu vidū nu liela rosīšanās, jo kam tad negribas tikt vaļā no eksāmeniem.

Mēs ar Rasmu gudrojam, ko nu darīt. Viņa ierosina tuberkulozes dispanseru. Varbūt ka pagājušās ziemas tādas mērenas badošanās dēļ varētu būt kāda plaušu kaite. Skolu todien kavējam un braucam (ne)laimi meklēt. Rasmai tiešām tiek konstatēts iekaisums plaušās, man viss kārtībā. Mājās braucot, brīdi apstājamies Brīvības ielas malā, pa to nebeidzamā straumē iet vācu kara gūstekņi. Neesam vienīgās, kas to vēro, bet ļaužu acīs nav naida, drīzāk līdzietība. Ne jau viņi bija kara izraisītāji, ne labprātīgi karā devušies, un, kāds liktenis viņus gaida gūstekņu nometnēs, arī ir skaidrs.”

Jautāta par ārsta zīmi, mammīte iesaka doties pie daktera Ebela, kas mani ārstējis agrā bērnībā. Uzgaidāmā istabā satiekam mūsu matemātikas skolotāju Mauriņu ar meitu. Kas to zina, ko dakteris tajā zīmē uzrakstījis, bet, tā kā kaites nosaukums latīniski, skolā attiecīgās komisijas locekļi to tikpat nesaprata, bet atbrīvojums no eksāmeniem tika dabūts.

“Šopavasār esmu beigusi desmito klasi. Krieviem tā klašu skaitīšana tāda jocīga. Pagājušajā mācību gadā biju ģimnāzijas otrajā klasē, nākošajā gadā mācīšos vidusskolas 11. klasē.”

§

1945. /46. mācību gads

Vasara aizrit Rīgā un “Vecpīpos”.[..]

“Sākas jaunais mācību gads. Šoruden skolai jauns direktors un līdz ar to mums jauns vēstures skolotājs Nikolajs Daugovišs. Viņš laikam nesen kā atgriezies no kaujas lauka, viņam pie uzvalka piespraustas vairākas raibas ordeņu lentītes. Ar sevi viņš mūs iepazīstina tā mazliet dīvaini: “Es esmu no jauktas ļaunības, mans tēvs krievs, mama latgaliete.” Bet pats gan viņš savulaik gandrīz vai par īstu latvieti taisījies. Kādā vecā žurnāla *Atpūta* numurā esmu atradusi krāsainu dabas ainavas fotogrāfijas reprodukciju, zem kuras parakstīts: *autors Nikolajs Daugavietis*. Ja nebūtu pievienota neliela viņa fotogrāfija, varētu domāt, ka tā ir cita persona. Bet stundas viņš vada interesanti, stāsta emocionāli. Taču neparasta ir viņa izturēšanās ikmēneša skolas balles laikā. Balle sākas ar mana klases biedra Ziga klavierspēlē atskaņotu vienu no Johana Štrausa valšiem. Bet otrs deju mūzikas atskaņotājs ir direktors, viņš spēlē akordeonu. Un tā viņi abi pārmaiņus, un, kamēr spēlē Zigis, direktors dejojot lūdz meitenes, visiem labi!

Bet vienas balles laikā direktoram gan iziet plāni. Skolas balles bija sācis apmeklēt ne visai labas uzvedības jauniešu bariņš. Viņu barvedis bija Pēteris, kas reiz tika no skolas izslēgts sliktas uzvedības un nemācīšanās dēļ. Viņš sevi dēvēja par Puškinu. Šis vārds bija labi izlasāms viņa apģērba priekšpusē. Ballē bariņa jaunieši ieradās iereibuši un reizēm izraisījās strīdi ar skolas zēniem, pat kautiņi. Nu skolas ārdurvis sāka slēgt un pie tām tika norīkoti sargi. Vienā reizē, kad balle jau bija beigusies, durvis atslēgtas, lai izlaistu mājup gājējus, Pēteris ar savu baru tomēr ienāca kāpņu priekšelpā. Viens no sargiem devās to pateikt direktoram, kurš tūlīt devās lejup. Nelūgtie ciemiņi pietuvojās direktoram un mēģināja viņu izvilkēt laukā no skolas. Direktoram izdevās izvilkēt no kabatas revolveri un ar to

draudēt uzbrucējiem. Uzspēlētā varonība pagaisa kā nebijusi, un uzbrucēji pazuda uz neatgriešanos. Turpmāk skolas balles viņi vairs netraucēja.

Dzīves apstākļi nedaudz uzlabojušies gan pārtikas ziņā, gan arī tā, ka atjaunota ūdens un elektrības padeve. Gadalaiki nomaina viens otru, starp rudens lietavām ir arī vēl saulainas dienas, kad skolas parkā kļavas kā zelta sveces deg rudens saules ugunīs. Pamazām pienāk ziema. Ziemassvētki nedaudz gaišāki kā pagājušajā gadā. Ir iespējams iegādāties eglīti, arī svecītes. Sarūpējam arī kaut nēcīgas dāvanīņas saviem tuvākajiem.

Pēc Jaunā gada brīvdienām skolā atkal nedienas siltuma apgādes jomā. Kurināmais materiāls izsīcis, skolai malka piešķirta, bet nav transporta malkas atgādāšanai līdz skolai. Mums paziņo, ka nākamajā dienā mācību stundas nenotiks, tomēr skolā jāierodas parastajā laikā, līdzīgi ņemot ragaviņas, kādas nu kuram ir. Dosimies uz Ķīpsalas malkas novietni un ar personīgajiem transporta līdzekļiem vedīsim malku uz skolu. Mums ar Rasmu ir vienas ragaviņas par abām. Pārmaiņus velkam malkas “vezumu”. Garajai vedēju rindai vairākas reizes veicot ceļu no Ķīpsalas uz skolu, malka savesta, un skola turpmāk būs atkal silta.

Šodien mēs ar Rasmu braucam uz centru. Gribam antikvariātā pameklēt kādu mums vēl trūkstošo mācību grāmatu.”

[..] “Tikko beigusies matemātikas stunda, skolotājs atstājis klasi. Klases vecākā jautā: “Kurš uzdoto teorēmu ģeometrijā sagatavos uz nākošo stundu?” Piesakās trīs meitenes, kurām tā vai tā drīz “draud” izsaukšana. Tās nu vielu sagatavos teicami, pārējie varēsīm *gulēt uz lauriem*. Nākamajā ģeometrijas stundā skolotājs jautā: “Kar šoreiz grib izskaidrot uzdoto teorēmu?” Piesakās trīs meitenes viena pēc otras. Tā tas turpinās stundu pēc stundas. Rezultātā zināšanas nekādas, jo arī kontroldarbos špikošana uz nebēdu. Mums, tādā vecumā esošiem, apziņas trūkumu vēl varētu piedot, bet skolotājam?”

Asja Bormane - kreisajā pusē
otrajā solā pati pirmā

Nu jau pāris gadus mūsu skola vairs nav 2. Valsts ģimnāzija, bet gan 5. vidusskola. Nācis klāt vēl papildus nosaukums – *Zentas Ozolas* - par godu kādreizējai skolniecei Zentai Ozolai, kas, karam sākoties, atstājusi Latviju un, patriotisma jūtu pārņemta, iestājusies padomju armijā. Vēlākos gados, kad nu atkal brīvi var runāt, Zentas klases audzinātāja skolotāja Zeide pastāsta, ka patiesība gan bijusi drusku savādāka. Zenta bijusi samīlējusies skolas partorgā un uz Krieviju devusies līdzīvi viņam. Bet tāds *sīkums* tagad nevienam nav jāzina, pēc gadiem skolas dārzā tiek novietots piemiņas akmens Zentai, pie kura tiek likti ziedi un notiek svinīgi pasākumi. Bet manī rodas tādas *ķecerīgas* pārdomas: no visas lielās skolēnu saimes tikai vienai vienīgai Zentai Ozolai patriotisma jūtas lika doties karā, un kā tad ar pārējiem? Tiem šo patriotisma jūtu nebija? Lai arī citiem nerastos šīs nevēlamās pārdomas, es laikam mūsu skolas *pareizi* domājošo vietā Zentas Ozolas vārdu vispār būtu aizmirsusi.

Pienācis pavasaris un līdz ar to eksāmenu laiks. Neilgi pirms tam uzzinām, ka nopietni saslimusi mūsu klases biedrene Sidneja Sokolovska. Viņas sola biedrene Biruta Kolmane, kas tāpat kā Sidneja dzīvo Bolderājā, mums ar katru dienu stāsta arvien skumjāk – Sidnejai arvien sliktāk, viņai ir meningīts. Pirms pirmā eksāmena, sacerējuma latviešu valodā, skolas direktors lūdz visus piecelties un ar klusuma brīdi pieminēt mūžībā aizgājušo Sidneju. Bērēs piedalāmies gandrīz visa klase. Vispirms esam Sidnejas vecāku mājā, kur mūža mājā baltā tērpā, kas bija domāts kā viņas iesvētību tērps, guļ Sidneja. Mūs visus laivā pārceļ pāri Daugavai uz Mīlgrāvi, kur Baltā baznīcā notiek pēdējās atvadas no Sidnejas. Nav klases audzinātāja, jo Sidneju pēdējā gaitā izveda mācītājs, un tādu pārkāpumu, kā atrašanos baznīcā un klausīšanos mācītāja vārdos, padomju skolotājs atļauties nevar. Mums, skolēniem, šāds pārkāpums, kā par brīnumu, tiek piedots.

Eksāmeni nokārtoti. Matemātikas eksāmenu nokārtojām bez raizēm, jo temati iepriekš zināmi, uzdevumus daži klases *gudriši* atrisinājuši, mēs pārējie tos

norakstījuši, eksāmena brīdī atliek vienīgi veikli nošpikot. Pārējie eksāmeni rūpes nesagādā. Eksāmenus šoreiz kārtojam visi, atbrīvoti tikai tie, kam nopietni saslimšanas gadījumi.”

§

1947./48. mācību gads

“1947./48. mācību gads man vidusskolā pēdējais. Sekmes man labas. Latviešu valodā, vēsturē, vācu valodā atzīmes teicamas, bet nelaimīgā matemātika! Šogad mums cits matemātikas skolotājs, un nu mums ne tuvu neveicas tā, kā pagājušajā gadā. Bet skolotājs situāciju saprot, un saprot arī to, ka te nu vairs nekas nav līdzams, robi zināšanās pārāk lieli. Kontroldarbos ar mokām tiekam pie trijnieciņiem un esam priecīgi, ka vismaz tā.

Pienāk eksāmenu laiks. Pirmais ir latviešu valodas rakstiskais eksāmens. Sacerējuma temats atkal zināms. Man sacerējumi padodas, bet drošs paliek drošs, labāk mierīgi pārdomāju, sameklēju atbilstošus citātus un uzrakstu sacerējumu mājās. Šajā naktī uzrakstu divus sacerējumus, vienu sev, otru Rasmai, viņai sacerējumi tik labi nepadodas. Esmu pārliecināta, ka iegūšu teicamu atzīmi, bet, kad vakarā abas ar Rasmu aizejam pie skolotājas Niklases, uzzinu, ka mans sacerējums novērtējams teicami, bet teicamu atzīmi varot piešķirt tikai tādiem skolniekiem, kas pretendē uz zelta medaļu, un tā nu manā sacerējumā viņai bijis jāatrod kaut pavisam maza kļūdiņa, lai nebūtu jāizliek teicama atzīme.

Nākošais ir matemātikas rakstiskais eksāmens, kurā apvienota algebras, ģeometrijas un trigonometrijas viela. Temati atkal zināmi. Piecos no rīta abas ar Rasmu ejam uz Ilgas Hincenbergas dzīvokli, kur daži *gudrīši* uzdevumus atrisina. Bet, kad skolā tematus uzzinām, izrādās uzdevumi pavisam citi. Pirmais ir ļoti sarežģīts aritmētikas uzdevums, bet man tas nekādas grūtības nesagādā, jo pamatskolā tādus risināt man ļoti patika, uzdevumu ātri atrisinu un pārrakstu uz tīrraksta lapas. Bet ko tālāk? Sēžu un gaidu, varbūt kāds atsūtīs špikeri. Bet tad pie mana sola nostājas iepriekšējais matemātikas skolotājs un diktē uzdevuma risinājumu. Laikam jau savu vainu apzinās.

Mutiskos eksāmenus kārtot ir vieglāk, jo jau pusgadā esam saņēmuši biļešu grāmatiņas un uz katru stundu bijis uzdots sagatavot kādu no biļetēm.

Pēdējais eksāmens vācu valodā. Pēc tā skolotāja Rozenberga ar iesauku *Kreicene*, saīsinājumā no *Kreicnagliņas*, lūdz mūs izvākt no soliem tur sakrājušās špikeru kaudzes un pacienā mūs ar šokolādi.

Šajā mācību gadā skolēnu skaits bija daudz mazāks nekā 11. klasē. Daļa skolēnu, nobijušies no sagaidāmajām grūtībām matemātikā, nolēma 12. klasi beigt vakarskolā, jo tur prasības daudz minimālākas. Mūsu klasē palicis vairs tikai viens zēns Boriss Žīgurs.

Eksāmenu un konsultāciju starplaikos notiek kora mēģinājumi, jo izlaiduma norises laikā būs arī priekšnesumi. Savulaik korī neviens dziedāt nevēlējās, bet, kad par dziedāšanas skolotāju un kora vadītāju sāka strādāt skolotāja Baļķīte-Pabērza, radās pavisam cita attieksme, viens pēc otra skolēni pieteicās korī, arī mēs ar Rasmu.

Uzzinām, ka *Kreicenei*, kura mums ir kļuvusi par iemīļotu skolotāju, patīk dziesma *Minjona* (“*Kennst du das Land, wo die Zitronen blühen? - Vai zini zemi citrusi kur zied?*”) To skolotāja Baļķīte sagatavo tikai mūsu klasei, un izlaiduma svinību laikā, kad jau sēžam pie mielasta galda, kur esam ielūguši arī skolotāju Rozenbergu, viņai to nodziedam. Skolotāja ir līdz asarām sajūsmināta.

5. vidusskolas 1948. gada izlaidums.

Vidusskola nu pabeigta. Ko tālāk?

Man jādomā, kā ātrāk sākt pelnīt, jo saprotu, ka vēl vairākus gadus, ja turpinātu mācīties augstskolā, mūsu ģimenei būtu grūtības materiālā ziņā. Tētis jau pensijā, tā necīga, mammīte praktiski ir vienīgā pelnītāja. Rasmai apstākļi

līdzīgi. Nolemjam turpināt mācības pedagoģiskajā klasē pie 2. Valsts vidusskolas. Jau pēc gada būsīm 1.- 4. klašu skolotājas un varēsīm sākt pelnīt.”

§

1948. gads

Pāris vasaras nedēļas pēc izlaiduma aizrit Secē, šoreiz kopā ar Rasmu. Ierastie vasaras lauku darbi – ganos adīta zeķe, mājas darbi, gulēšana sienā kūtsaugšā, zaļumballe līdz rīta gaismai.

“Bet nu jāpošas uz Rīgu, jo tuvojas Dziesmu svētki. Arī mūsu skolas koris piedalās Dziesmu svētkos. Tā kā skolu esam beigušas, mums obligāti nav jāpiedalās, tomēr mēs ļoti labprāt ceļamies agri un ar īpašu tramvaju, kas brauc no Ilģuciema līdz pat Mežaparkam, braucam uz mēģinājumiem. Otrreiz dienā mēģinājumi ir vēl vakaros, kad vairs nav tik karsts.

Un tad jau klāt ir svētku dienas. Vispirms ir kora dalībnieku gājiens Rīgas ielās, tad dziesmu svētki divu dienu garumā.

[..] “Vēl dažas dienas brīvas, un tad sākas mācības pedagoģiskajā klasē. Vēl četras meitenes no mūsu bijušās klases mācās kopā ar mani un Rasmu, tikai viņas ir paralēlklasē. Laikam jau pēc skolotājiem ir liels pieprasījums, sevišķi provincē. Mūs nebaida tas, ka strādāsim laukos, būsīm patstāvīgas un prom no mammu *acīm*. Saņemam nelielu stipendiju. Katru mēnesi varam saņemt arī grāmatas bez maksas par atvēlēto summu, bet tās ir tikai tādu autoru kā Vilis Lācis, Anna Sakse, Andrejs Upīts, Gorkijs. Mācības, protams, citādas kā vidusskolā. Tās galvenokārt ir mācāmo priekšmetu metodikas, arī loģika un psiholoģija. Netālu no skolas Nacionālais teātris, kas tagad ir Akadēmiskais Drāmas teātris. Mācības mums sākas pl. 15.00 pēcpusdienā, un pēc stundām ir ērti apmeklēt teātra izrādes. Mūsu vecumā nav nekas neparasts jūsmot par kādu aktieri. Mums ar Rasmu tas ir Žanis Katlaps. Blaumaņa lugu “Ugunī” skatāmies atkal un atkal. Kristīnes lomā gan ar Veltu Līni, gan Lidiju Freimani.” [..]

1949. gads

“Ziema pagājusi, pienācis 1949. gada 25. marts. Māras diena. Daba mostas jaunam pavasarim. Šajā dienā esot jāmostas visiem kukainīšiem, tad vasara būšot jauka, saulaina. Bet mūsu zemes okupanti šo gaišo dienu pārvērs sēru dienā. Kad, vēl neko nezinot, ierodamies skolā, redzam, ka vairākas vietas solos ir tukšas. Ienāk mūsu klases audzinātāja un, nebaidoties no sekām, ar asarām acīs stāsta, ka

mūsu klases biedrenes vairs nebūs starp mums, jo šonakt kopā ar savām ģimenēm devušās sāpju ceļos. Šoreiz izvešanas skar galvenokārt lauku ļaudis, lai tos, kas vēl laukos palikuši, vieglāk varētu pierunāt iestāties kolhozos.

[..] “Netiek taupīti arī pilsētnieki. No mūsu 5. vidusskolas arī aizvesti daži skolotāji. Skolotāja Aukuma paņemta tieši no klases, arī angļu valodas skolotāja Karlsone.

Laiks rit, un pienāk arī šī mācību gada noslēgums. Pirms tam mums jāvada stundas vairākos priekšmetos. Kad iepazīstos ar vielu, kas man būs jāskaidro vēstures stundā, mani pārņem šausmas un briesmīgs kauns. Mācību grāmatā rakstīts, ka trīs Baltijas valstis - Igaunija, Latvija un Lietuva - bijušas slepeni vienojušās par iebrukumu Padomju Savienībā, tas esot uzzināts, tāpēc 1940. gada 17. jūnijā Sarkanās Armijas karaspēks ienācis šajās valstīs, lai ļauno nolūku aizkavētu. Dažus mēnešus vēlāk Baltijas valstu tautas nu uzzinājušas, cik brīnišķīga dzīve ir Padomju Savienībā, lūgušas arī Baltijas valstis uzņemt šīs *paradīzes* tautu saimē. Kāds absurds un izsmieklis!“

Saņemts norīkojums darbā uz Daugavpils izglītības nodaļu, bet liktenis lemj citādi. Nomirst tētis, un viņu varēs apciemot Mārtiņa kapos. Par iespēju dabūt darbu Rīgā abām ar Rasmu nākas pacīnīties. Rasma mammai ir padoms. Tiešām palīdz Rasma mammas darbavietas, Kleistos esošā Mikrobioloģijas institūta, direktora un Augstākās padomes priekšsēdētāja Augusta Kirhenšteina rakstītais “Ievērot lūgumu” un paraksts uz lūgumrakstiem.

Tā 1949. gada 15. augustā sākas skolotājas darba gaitas, kas turpinās daudzu gadu garumā, un par pirmo darba vietu kļūst Bišumuižas 31. 7-gadīgā skola. Izveidojas draudzīgas attiecības, jo vairākas skolotājas ir vienaudzes. Jāpārdzīvo skarlatīnas dēļ slimnīcā pavadāmais un atveseļošanās laiks, vēlēšanu unaģitatora, deputātes pienākumu pieredze.

Ar šo pieredzi veidojas atziņa, ka

“ienaidnieka valoda jāzina labāk par savējo.”

Nostiprinās skaistajā bērnībā ieaudzinātais –

“Kādā pārlicībā esam dzīvojuši, tādā dzīvojam un dzīvosim mūžu mūžos. Svešās idejas nebūs pieņemamas nekad!”

1959. gads

Gadi rit. Gulbenē nodibināta ģimene, kurā jau ir arī dēliņš Ģirts, papildinājusies dzīves un darba pieredze Gulbenes 7-gadīgajā skolā, Bormaņu ģimene, pamazām sāk gatavoties pavērt jaunu lapaspusi kopējās dzīves grāmatā. Tiek pieņemts izšķirošais lēmums par labu Rīgai – atkal paveras iespēja dzīvot mīļajā dzimtajā Rīgā, un vīram arī tiek piedāvāts darbs Meliorācijas Projektēšanas institūtā. Darba jautājums Rīgā atrisinās necerēti labi. Radiniece Biruta strādā 5. vidusskolā par darbmācības skolotāju.

“No darba aizgājusi 4. klases audzinātāja, un direktore aicina pie sevis ierasties uz pārrunām. Tas, ko direktorei Marijai Krastiņai par sevi pastāstu, laikam viņu apmierina. Sevišķi viņai patīk tas, ka esmu beigusi šo skolu. Darbs gan nebūs 5. vidusskolas telpās, bet Bērnu namā, kas atrodas Kuldīgas un Gregora ielu stūrī. Lai gan Bērnu nama bērni ir 5. vidusskolas audzēkņi, pirmo četru klašu skolēni mācās Bērnu nama telpās. Bērnu nams no manas mājas nav daudz tālāk kā 5. vidusskola. Te strādā mana kādreizējā gan pamatskolas, gan vidusskolas klasesbiedrene Biruta Kovaļevska (tagad Gelbe) un vidusskolas klasesbiedrene Regīna Dravinska. Te satiekos arī ar saviem kādreizējiem skolotājiem - Pupuriņu, Zeidi, Graudiņu, Vēveri. Viss būtu labi, tikai vēl jāizpilda galvenais noteikums – jāiegūst pieraksts Rīgā. Tuvākajās dienās došos uz miliciju Rīgas centrā, kur tiek kārtoti pierakstīšanās jautājumi.”

Pierakstīšanās ir sarežģīta lieta. Dzīvoklī, kurā rīdziniece ir dzīvojusi no 9 gadu vecuma un kuru atstājusi pirms 3 gadiem, un kurā dzīvo viņas māte, meitu ar bērnu pierakstīt nevar. Meitas vīru, kurš uz darbu Rīgā tiek pārcelts no Gulbenes, gan pieraksta minētajā dzīvesvietā. Pēc tam sievai un dēlam pieraksts pie vīra un tēva garantēts. Bet tiem, kuri bēg no padomijas “paradīzes”, gan nav šādu problēmu. Šī jautājuma kārtošana ir tik neloģiska un pazemojoša, ka netiks piedota visu mūžu!

[..] “Kādā dienā pie manis ienāk Gunārs Gelbe – jaunāko klašu mācību pārzinis - ar jautājumu, ko es labāk gribētu mācīt 5. un 6. klasēs - darbmācību vai zīmēšanu. Pat nepārdomājusi atbildu, ka zīmēšanu, ar ko labprāt pati nodarbotos, ja vien tam atliktu brīva laika. Šīs stundas notiks 5. vidusskolā, un stundu plānā tās būs pirmās stundas, kas skolā sākas pl. 8.00. Tūlīt pēc stundas man būs jāsteidzas uz Bērnu namu, tur mācības sākas pl. 9.00. Brīvlaika pēdējā dienā piedalos pedagogu padomes sēdē, kur tieku iepazīstināta ar kolektīvu. Iejusties palīdz tas, ka sēžu kopā ar Regīnu, savu kādreizējo klases biedreni.

Pirmajā mācību dienā uz Bērnu namu man līdzī nāk Biruta, jo viņai te viss zināms, un iepazīstina mani ar jaunajām darba biedrenēm. Tās ir Ruta Malsate, mana vidusskolas klases audzinātāja un matemātikas skolotāja Kārļa Mauriņa meita, un Ilga Dunika. Viņas vīra ģimene kādreiz dzīvoja ar mani vienā mājā – Vīlpa ielā Nr.1. Vēl ir tāda maza auguma krievietīte Irina Viktorova, kas māca krievu valodu visās četrās klasēs. Mācīt darbmācību te ierodas Zinaīda Rundāne no 5. vidusskolas.

[..] “Jaunajās darba vietās - gan Bērnu namā, gan 5. vidusskolā - esmu paguvusi iedzīvoties. Ar darba biedrēm Bērnu namā patīkamas sarunas starpbrīžos, jauka liekas arī manas klases skolēnu audzinātāja Lūcija Rudovska, ar kuru katru dienu satiekos pēc pēdējās mācību stundas, kad viņa ierodas pie saviem audzināmajiem, lai vestu viņus pusdienās. Mani pienākumi te tad beidzas, varu doties mājās.””

[..] “”Arī vidusskolā jutos gandrīz kā mājās. Te katrs gaitenis, katra klases telpa pazīstama jau no tiem laikiem, kad pati te mācījos. Kad vien kāds brīvs brīdis, ar mani aprunājas skolotājs Pupuriņš, no kura gan man tā kā drusku neērti. Kaut nu viņš būtu aizmirsis manu kādreizējo nepatiku pret viņa mācīto algebru un ģeometriju. Te joprojām strādā mana kādreizējā latīņu valodas skolotāja Marta Zeide. Patīkams liekas arī skolotājs Arnolds Rūķītis, kam vienmēr ir padomā kāda asprātība vai joks. Te par otru matemātikas skolotāju strādā arī Helga Lindenbergā, mana klases biedrene, gan tikai no paralēlās klases ar angļu svešvalodu, manā klasē tā bija vācu. Ak tad Helgai tomēr izdevies dabūt sev Ilmāru Lindenbergu, izskatīgo puisi no savas klases. Viņa labvēlību centās iekarot arī manas klases meitene Ruta Šēnberga, kas skolas sarīkojumos sniedza izcilus priekšnesumus mākslas vingrošanā. Helga savukārt priekšnesumos izcēlās ar solo dziesmām.”

[..] “Atkal esmu mājās. Daudz laika pavadu ar dēliņu. Ja laiks ir labs, ejam pasēdēt Āgenskalna Priedēs. Pagaidām apbūvēta ir tikai Priežu daļa no Melnsila ielas līdz Dreiliņu ielai. Otrā pusē Melnsila ielai ir priedes, pauguri un balto smilšu laukumiņi, kur dēliņš var paspēlēties.”

§

1959. /60. mācību gads

“Pēc pāris dienām sākas jaunais mācību gads, kurā man audzināšanā būs 1. klasīte.”

Bērnu namā dzīvojošo likteņi tik dažādi, bet visi pārsvarā skumji, atmiņas kavējas gan pie mazās Vijas, gan pie ļoti apdāvinātā Kārļa. Paiet pašu dēla otrā dzimšanas diena ar gardajām tortēm. Priecājosies par sniegiem bagāto ziemu, tiek baudīti slēpošanas prieki kopā ar draugiem. Plānus par vasaras pavadīšanu Gulbenes pusē izmaina lēmums studēt.

“Ar skolotāju Malsati esam uzzinājušas, ka Liepājas Pedagoģiskajā institūtā ir fakultāte, kur neklātienē pirmo četru klašu skolotāji var mācīties un iegūt augstāko izglītību. Pavasarī tur ir iestājek sāmenis, vasarā ievirzes sesija. Ja manu nodomu par braukšanu uz Liepāju izdotos īstenot, atkristu iespēja vasaru pavadīt “Gravās”. Ruta Malsate arī gatava braucienam. Viņa vilina tas, ka, iegūstot augstāko izglītību, būs iespēja saņemt lielāku atalgojumu. Sākam gatavot vajadzīgos dokumentus. Ir nepieciešams arī raksturojums no darba vietas. Kad to daru zināmu direktorei Krastiņai, viņa ierodas hospitēt manas vadītās stundas. Tās viņa novērtē kā teicamas, visi vajadzīgie dokumenti sagatavoti, atliek gaidīt mācību gada beigas, lai varam abas ar Rutu doties uz Liepāju.” [..]

“Kamēr esmu Liepājā, manā pusē notikušas kolosālas pārmaiņas. Manas bērnības rotaļu vieta “Rodelbānis” – augstākais kalns Priedēs - norakts. Melnsila iela nu vairs nemet likumu apkārt *kalnam*, bet taisna stiepjas no Vīlpa ielas līdz Kalnciema ielai. Pa Vīlpa un Melnsila ielu tagad kursē 9. trolejbuss, kura viens galapunkts ir Ilģuciemā, bet otrs pie Brīvības pieminekļa. Apbūve sāka arī Priedēs otrpus Melnsila ielai. Te ceļ paneļu *piecstāvenes*, otrā pusē ielai ir ķieģeļu mājas.” [..]

Vasara aizrit gan Rīgā kopā ar draugiem, gan pašu spēkiem remontējot dzīvokli, gan piedaloties māsīcas un krustdēla iesvētībās Jaunajā Ģertrūdes baznīcā, cerībā, ka pie baznīcas durvīm nebūs kāds “stukačs”, kas uz Izglītības nodaļu varētu steigties ar ziņu, ka skolotāja apmeklējusi baznīcu. Protams, savs laiks pavadīts Gulbenes pusē pie vīra vecākiem. Jāgatavojas arī ieskaitēm, jāpilda atsūtītie kontroldarbi.

“Ar kontroldarba izpildi latviešu valodā mums ar Rutu nu gan *paveicās*. Apskatījušas uzdoto, saprotam, ka diez vai bez speciālista palīdzības mums to izdosies paveikt. Ir uzdota vairāku teikumu analīze. Abas sameklējam skolotāju Vilānu, kas latviešu valodu māca vidusskolas klasēs un ir vairāku latviešu valodas gramatikas grāmatu autors. Vilāns mums labprāt palīdz, un nu ļoti apmierināts izpildītos kontroldarbus nosūtām uz Liepāju. Bet kāds gan ir mūsu pārsteigums, kad kontroldarbi tiek mums atsūtīti atpakaļ kā nepareizi izpildīti! Kad tos parādām skolotājam Vilānam, tas pārskaīšas ne pa jokam. “Ko tā Strautmane iedomājas, viņa pati neko nejēdz!” tā dusmās kliež Vilāns. Ņemot vērā Strautmanes norādījumus, kontroldarbi tiek pārstrādāti, un šoreiz tie atpakaļ vairs

sūtīti netiek. Bet mums, kam zināšanas latviešu valodas gramatikā aprobežojas ar to, ko apgūvām vidusskolā, atliek pabrīnīties par domstarpībām starp tādiem speciālistiem kā gramatikas grāmatas autoru un pasniedzēju institūtā.” [..]

“Izbaudu mājas mieru, daudz laika pavadu ar dēliņu, parotaļājamies, skatāmies bilžu grāmatas, ejam staigāt Priedēs, kur kādreizējā dīķa vietā nu ir baseins ar strūklakām, asfaltēti celiņi.” [..]

§

1960./61. mācību gads

“Drīz klāt rudens, un mācību gads līdzīgs iepriekšējam – darbs gan Bēru namā, gan 5. vidusskolā. Bēru nama teritorijā tiek celta jauna ēka. Nākošajā gadā te vairs nebūšot Bēru nams, bet internātskola. Jaunā ēka būšot skola, vecā Bēru nama ēka – kopmītne. Tas, kā nākošajā gadā veidosies manas darba gaitas, vēl nezināms. Esmu nolēmusi rudenī, pirms ziemas sesijas, kārtot eksāmenu matemātikā. Grūti mācīties un apgūt vielu, par kuru skaidri zinu – man tā nekad nebūs vajadzīga. Rodas jautājums, ko šādas zināšanas mums varētu dot, mācot aritmētiku jaunākajās klasēs. [..]” *Pasniedzējs šīs šaubas nemazina, tieši otrādi.* “Pagājušajā ziemā mēs abas ar skolotāju Gelbi piedalījāmies īslaicīgos kursus, ko vadīja Jānis Mencis. Te tika apspriesti aritmētikas mācīšanas metodikas jautājumi, ļoti noderīgi mūsu darbā. Pasniedzējs tāds mierīgs, laipns, reizēm pat pasaka kādu joku. Vēlāk periodikā izlasīju Jāņa Menča izteiktās domas reliģijas jautājumā. To lasot, mana cieņa pret viņu kļuva vēl lielāka.”

[..] “Jo tuvāk nāk pavasaris, jo biežāk nākas dzirdēt valodas, ka jaunajā internātskolā būs sava vadība, savi skolotāji, pavisam citi bērni. Mūsu Bēru nama bērni tiks pārvietoti uz citiem Bēru namiem. Kur man būs darbs? 5. vidusskolā brīvu vietu nav, tur man tik vien kā zīmēšanas stundas. Ļoti nepatīk tāda neziņa.”

1961./62. mācību gads

[..] “Septembrī man sākas darbs internātskolā. Ar skolas vadību esmu panākusi vienošanos, ka manu stundu plānu iekārtos tā, ka varēšu turpināt mācīt zīmēšanu 5. vidusskolā. [..] Pirmo reizi, kopš strādāju par skolotāju, uz darbu eju ar nepatiku. Vienīgi, kad esmu vidusskolā, jūtos kā mājās. [..] Pēc Jaunā gada darbu internātskolā neturpinu. [..] Šajā vasarā man jāapmeklē zīmēšanas kursi. Par to

esmu ļoti apmierināta, jo speciālās izglītības zīmēšanas mācīšanai man nav, tik vien, kā pašai ļoti patīk zīmēt. Kursi notiek Lietišķās Mākslas vidusskolas telpās. Kursu vadītāja ir Helma Eihenbauma, viņa mācīja zīmēšanu Bišumuižas skolā, tāpēc esam pazīstamas. Šī pazīšanās man dod iespēju bez raizēm neapmeklēt lekcijas, kurās lieku reizi cenšas mūsu domāšanu ievirzīt *pareizās* idejas izpratnē. Ļoti patīk nodarbības krāsu izpratnē, ko vada pasniedzējs Žūriņš. Krājas materiāli, ko varēšu izmantot kā uzskates līdzekļus savās stundās. [...] Zīmēšanas kursu dēļ arī šovasar uz Liepāju nebraucu, varbūt, ka tā arī labāk, jo tas, ko iegūstu kursus, man daudz vairāk noderīgs, kā tas, ko noklausītos institūtā Liepājā.” [...]

1964./65. mācību gads

“Darba jautājums man nokārtojas gluži negaidot. Ar jauno mācību gadu skolā būs pagarinātās dienas grupa 4.-6. klašu skolēniem, un šajā grupā strādāšu es. Kā jau tas gadās bieži, arī šajā darbā ir gan labās, gan sliktās puses. Labi ir tas, ka alga būs kā par pilnu slodzi un vēl par zīmēšanas stundām. Slikti tas, ka pilnībā nevaru ievērot darbam paredzētos noteikumus. Pēc parastajām mācību stundām skolēniem pie manis jāierodas pl. 15.00 un te jābūt līdz 19.00. Bet skolēni, kas mājas darbus izpildījuši, man uzrādījuši un atbildējuši, grib doties mājās, un es neredzu iemeslu, kāpēc viņiem vēl vajadzētu te uzturēties. Bērnu vecāki arī jau ir no darba pārnākuši un grib savus bērnus redzēt mājās. Noteikumos paredzēta arī stunda atpūtai. Tad lasu bērniem interesantas grāmatas, piemēram, *Smaragda pilsētas burvi*, *Nilsa Holgersona ceļojumu*, *Anneles stāstus* u.c., ļauju spēlēt galda spēles. Līdz pl. 19.00 klasē palikuši vairs tikai pāris skolēnu. Un tā nu es dienu pēc dienas baidos, ka neuzrodas kāda kontrole. Dēlam Ģirtam pirmmācību nodarbības notiek reizi nedēļā. Esmu lūgusi skolotāju Dravinsku Ģirtu paņemt savā audzināmā klasē. Regīna ir ne tikai mana draudzene, bet arī ļoti laba skolotāja.”

[...] “Ziema pāriet bez īpašiem notikumiem. Skolotāja Dravinska apmierināta ar mūsu dēliņa sekmēm, es turpinu nodarbības pagarinātās dienas grupā. Vairākkārt iedomājos, kaut varētu noorganizēt grupu jaunāko klašu skolēniem, tad darbs varētu noritēt atbilstoši noteikumiem, jo bērni grupā nodarbotos rīta pusē un no šīm nodarbībām tūlīt varētu doties uz savām klasēm. Kad par to ieminos vadībai, atbilde ir noraidošā, rīta pusē skolā brīvu telpu nav.

Reizi nedēļā tūlīt pēc darba braucu uz Skolotāju namu Leona Paegles ielā, kur piedalos vācu valodasursos. Ja jau mūsu skola ir ar vācu valodas novirzienu, nav par ļaunu manas zināšanas vācu valodā papildināt. Kursi man ļoti patīk.”

[...] “Blakus citiem agrāk nebijušiem svētkiem krievi ieviesuši arī tādus kā Sieviešu diena, ko atzīmē 8. martā. Šogad tiek nolemts tos atzīmēt visam kolektīvam kopīgi. Zālē tiek klāti galdiņi, pie kuriem novietoja skolotāji pēc

saviem mācāmajiem priekšmetiem, piemēram, matemātiķi, fiziķi un ķīmiķi pie sava, *vācieši* pie cita, jaunāko klašu skolotāji vēl pie cita galdiņa. Bet skolotājs Rūķītis, kas māca latviešu valodu, nez kāpēc atnāk sēdēt pie mūsu jaunāko klašu skolotāju galdiņa. Pasākuma vadītājs iesaka izdomāt katram galdiņam savu nosaukumu. Asprātīgākā nosaukuma izgudrotāji saņems balvu – torti. Parasti man neizdodas izcelties ar asprātību, labs teiciens man bieži iekrīt prātā brīdī pēc tam, kad to būtu varējusi likt lietā, bet šoreiz ... iesaku mūsu galdiņam dot nosaukumu *Rūķītis un septiņas Sniegbaltītes*. Konkursā uzvaram, un torte ir mūsu.

Ceturtajā ceturksnī tiek organizēta darbmācības un zīmēšanas pulciņos un stundās paveikto darbu skate. Mans zīmēšanas pulciņš darbojas nosacīti, jo tā darbošanās atkarīga no mūsu skolā tik bieži pieminētā telpu trūkuma. Tā nu iznāk, ka to, ko paredzēts veikt pulciņā, izpilda visi klases skolēni. Pierakstu burtnīcās, man diktējot, skolēni veic darba aprakstu un uzdevumu izpilda mājās. Ceturkšņa sākumā darbu uzdodu, bet izpildes laiks tiek atvēlēts ilgs, darbs jāuzrāda ceturkšņa beigās. Tā rodas skaisti batikas tehnikā izpildīti darbi, kolāžas, mozaīkas. Tās paredzētas veikt ar krāsainiem stikliņiem, bet saprotu, ka bērniem būtu grūti sameklēt dažādu krāsu stikliņus, bērni, ar tiem darbojoties, varētu pat savainoties, tāpēc mani skolēni mozaīkas gatavo no krāsainiem papīra gabaliņiem. Kāda 6. klases meitene šādā veidā izgatavojusi sievietes portretu. Nu tiešām skaisti! Man, gatavojoties skatei, darba daudz. Lai izvēlētos darbus varētu izvietot apskatei, tie jāpielīmē baltai papīra lapai un jāiestiklo. Bet pūles atmaksājas. Skatē piedalās arī citas rajona skolas, un to vidū mēs iegūstam otro vietu!”

[..]”Vasara. Man atkal kursi zīmēšanā. No jauna apmeklēt kursus man vajadzētu tikai pēc 5 gadiem, tomēr lūdzu mācību pārzini Vēveri mani arī šovasar pieteikt kursus, jo tur daudz ko iegūstu.”

§

1965. /66. mācību gads

“Tuvojas jauns mācību gads, un arvien biežāk domāju, kā panākt izmaiņas darbā ar pagarinātās dienas grupu. Un izdomāju. Kancelejā dabūju sarakstu ar to skolēnu vārdiem un adresēm, kam septembrī jāsāk mācīties 1.klasē, tādā pat veidā sastādu otro un trešo klašu skolēnu sarakstus. Īpašu uzmanību pievēršu tiem skolēniem, kam dzīvesvietas nav tālu no skolas. Kad saraksti sastādīti, uzrakstu

paraugu pieteikumam uzņemt bērnu pagarinātās dienas grupā un sāku staigāt pie potenciālajiem grupas dalībniekiem. Eju pievakarēs, kad vecāki pārnākuši no darba. Par labumu, kas bērnus sagaida, apmeklējot pagarinātās dienas grupu nodarbības, stāstu kā no grāmatas: bērni būs uzraudzīti, kamēr vecāki darbā, tiks paskaidrots, kā izpildāmi mājas uzdevumi, skolotāja varēs palīdzēt sagatavot uzdevumus vācu valodā. Mācību pārtraukumā bērni rotaļāsies skolas parkā, pirms došanās uz mācību stundām, būs iespēja pusdienot skolas kopgaldā. Lielākā daļa vecāku manis teikto vērtē atzinīgi un pieteikumus paraksta. Sevišķi sirsnīgi mani uzņem Novikovu ģimenē, pacienā ar tēju un uzkodām, sadāvina bločiņus un klades piezīmēm. Jāņa Novikova mamma strādā papīru fabrikā. Kad pieteikumi jau ir pāri 30, eju pie direktores. Viņai nu nekas cits neatliek, kā atrisināt telpu jautājumu. Laimīgā kārtā arī šis jautājums izvērsas labvēlīgi. Uzklusot direktores lūgumu, Melnsila ielas namu pārvaldē mums atvēl telpu nodarbībām, un nu bez raizēm varu gaidīt 1. septembri.”

Ģimenē liels satraukums. Ir pieteicies otrs bērniņš. Beidzot dēla lūgums ir sadzirdēts.

[..] “Darbs ar *mazo* grupu man ir pa prātam. Pirmā stunda man, kā parasti, ir skolā, kur joprojām mācu zīmēšanu 4.-6.klašu grupā. Darbs ar pagarinātās dienas grupu sākas pl. 9.00. Pēc zīmēšanas stundas tūlīt steidzos pāri ielai uz Melnsila ielas namu pārvaldi, kur priekštelpā mani jau gaida bērni, dažus no tiem pavadījuši vecāki. [...] Te nāk arī viena meitenīte, kura ģimenē runā tikai krieviski. Ja Larisa Micēviča prastu latviešu valodu, viņa varētu šoruden sākt mācīties 1. klasē, lai gan 7 gadi viņai paliks tikai septembra beigās un, ņemot vērā likumu, šogad var vēl nesākt skolas gaitas. Vecāki cer, ka, uzturoties te, meitene valodu apgūs. Kad vien neesmu aizņemta ar citiem bērniem, nodarbojos ar Larisu. Viņas tēvs ir latvietis, bet daudzus gadus dzīvojis Krievijā, latviski runā ar stipru akcentu, reizēm arī kļūdaini, māte ir gruzīniete un latviski neprot ne vārda. Bet Larisas brālis Aleksandrs, saukts par Sašiņu, mācās mūsu skolas 5. klasē un latviski runā bez mazākā akcenta! Kā tas iespējams? Izskaidrojums vienkāršs. Sašiņš apmeklējis bērnudārzu latviešu bērniem, tur arī valodu apguvis. Ģimene dzīvo *piecstāvenē* tieši pretī skolai, tāpēc arī saprotams, kāpēc vecāki vēlas, lai bērni mācītos mūsu skolā. Larisu uz nodarbībām parasti atved mamma, viņa ir ļoti runīga. [...] Larisas tēvs ir tālbraucējs jūrniece, tāpēc Micēviča kundze bieži mājās ir viena ar bērniem. Viņa ir liela rokdarbniece, un reizēm, kad mēs starpbrīdī esam skolas parkā, viņa ar adīkli arī tur atnāk, un tad nu man iznāk krietni vien papulēties, lai kaut nedaudz varētu atbildēt uz viņas daudzajiem jautājumiem.

Uz nodarbībām mūsu grupā nāk arī Pēteris Apinis. Jā, jā, tas pats Pēteris Apinis, kas pēc gadiem būs dakteris un dažus gadus arī Saeimas deputāts. Bet patlaban

viņš ir 7-gadīgs puisēns, ļoti kustīgs, gatavs uz visām blēņām. Ja ir dzirdams, ka uz Melnsila ielas, strauji bremzējot, švirkst automašīnas riepas, tad ir skaidrs, ka Pēteris atkal skrējis pāri ielai, neskatīdamies ne pa labi, ne pa kreisi. Bet šorīt pirms nodarbībām ir atnākusi kādas meitenītes māmiņa un stāsta, ka starpbrīžos, tiklīdz es esot pavērsusi acis citā virzienā, Pēteris trenkājot meitenes un raustot aiz bruncīšiem, meitenēm tas nepatīkot. Nu man starpbrīžos Pēteris gandrīz vai pie rokas jātur.

Pēteris būs mana dēla klases biedrs visā skolas laika garumā, un būs kāda blēņa, ko abi sarunās kopīgi pastrādāt. Bet par to es uzzināšu tikai vairākus gadus vēlāk, jo ne jau nu mamma būs tā, kurai uzticēsies atklāt nodomāto un pēc tam izdarīto. Tā nu abi blēņdari grib uzzināt, kā izskatīsies un kas notiks, ja skola pēkšņi pieplūdīs ar dūmiem. Esmu gan savu atmiņu stāstu pavirzījusi vairākus gadus uz priekšu, kad Ģirts un Pēteris jau mācās kādā no pēdējām pamatskolas klasēm. Abi blēņdari uzkāpj skolas bēniņos, no turienes uz jumta un ar bēniņos atrastiem veciem aizkariem aizbāž skursteni. Dūmi, kas radīsies, kurinot virtuvē plīti, caur skursteni vairs laukā netiks un sāks piepildīt skolas telpas. Bet, tikko nedarbs izdarīts un zēni jau nokāpuši bēniņos, ir dzirdams, ka kāds kāpj pa kāpnēm. Laikam taču ir pamanīts, ka bēniņos kaut kāda rosmība. Zēni noslēpjas. Bēniņos ienāk skolas sētnieks un kurinātājs Roberts. Kamēr Roberts pakāpjas un aizver jumta lūku, Pēteris aizmūk, bet Ģirts nepagūst. Viņš tup slēptuvē un gaida, kamēr Roberts aizies. Taču izrādās – Robertam līdzī ir kaste ar naglām un āmurs, viņš bēniņu durvis aiznaglo. Diez cik sajūsmināts mans mīldēliņš laikam nejūtās, tur vairākas stundas tupēdams, līdz pašā vakarā atnāk Pēteris un vēl pāris zēnu un Ģirtu atbrīvo. Bet iecerētais nav izdevies, nekādi dūmi skolā tā arī netika manīti. Viss šis notikums būs nākotnē, bet patlaban blēņdari ir vēl mazi puisēni, un viņu blēņas, kur nu bez tām, vēl ir mazas, mazītiņas.” [..]

“Ģirts ir sācis apmeklēt klavierstundas. Tas notiek tepat mūsu skolā. Priekšpusdienās no Dārziņskolas nāk pasniedzēja Birzniece un māca bērniem, kas to vēlas, klavierspēli.” [..]

§

1965. /66. mācību gads

“Ziemas brīvdienas man izvēršas pavisam ne tādas, kā biju domājusi. Skolā tiek organizēta ziemas pionieru nometne, un direktore Krastiņa mani norīko par nometnes vadītāju. Aizbildinos, ka par šādas nometnes darbu man nav nekādas zināšanas, atgādinu, ka man visā drīzumā jādodas dekrēta atvaļinājumā. Bet

direktore nav pārliecināma. Man nekas nebūšot jādara, te strādāšot gan fizikultūras skolotāja, gan pionieru vadītāja, direktore pati arī katru dienu būšot skolā, man tikai formāli jāskaitoties vadītājai. Man tas viss ļoti nepatīk, ņemot vērā, ka ne direktore, ne pionieru vadītāja nevar uzrādīt nodarbību plānu, liekas, ka tāda vispār nav. Kad nometne sāk darboties, nekas jēdzīgs arī nenotiek. Cik nu par tādām nometnēm esmu dzirdējusi, dienai būtu jā sākas ar ierindu, bet pionieru vadītāja nemaz neatnāk. Labi, ka vismaz ir fizikultūras skolotāja Pūdere, tā ved bērņus pastaigā. Biju paredzējusi kopīgu grāmatu lasīšanu, bet izrādās, lielākā daļa atnākušo bērņu ir krievu tautības. Vismaz labi, ka skolā ir vairāki galda spēļu komplekti, ar tām var aizpildīt laiku līdz pusdienām. Paēduši bērņi pošas mājup, jo ko gan lai viņi te vēl darītu? Ar katru dienu bērņi te nāk arvien mazākā skaitā. Man nav skaidrs, kas šo nometni izdomājis un neviens man tā arī nav varējis pateikt, vai vispār bijis kaut kāds nodarbību plāns. Direktori visās šajās dienās skolā redzējusi netiku. Pēc nometnes slēgšanas skolas saimnieks Līcis aicina mani kopgalda noliktavā, kur notiek pārpalikušo produktu sadale. Tiek gan kopgalda saimniecei, gan viņam pašam. Man neko negribas ņemt, ka vēl neiznāk kādas nepatīkšanas. No šokolādes konfektēm gan neatsakos.” [..]

“Man aizejot dekrēta atvaļinājumā, darbu pagarinātās dienas grupā uzņemsies skolotāja Dravinska. Zīmēšanas stundas tomēr turpināšu vadīt, protams, neoficiāli, algu sarakstā tās pierakstīs skolotājam Gunāram Gelbem. Man jāizvēlas un jānoformē arī zīmējumi kārtējai pavasara izstādei, kas šoreiz notiks 41. vidusskolā. Ir atkal daudz skaistu darbu. Sevišķi izceļas Māra Riekstiņa kolāžas tehnikā izgatavotā Vecrīgas ainava. Atzinību pelna arī izstādei noformētās 6. klases skolnieces Jēgeres klusās dabas. Viņas tētis ir gleznotājs Jēgers, kas ilustrējis vairākas bērņu grāmatas. Bet, tā kā meitene klasē zīmē tikpat skaisti, kā mājās uzdotajos darbos, man nerodas ne mazākās aizdomas, ka meitenes mājas darbos savu roku būtu pielicis tētis.”

Rakstītais vedina uz domām par šodienu. Skolas nosaukums var mainīties, bet piederības sajūta nemainās. Visi beidzēji ir mūsējie daudzu gadu garumā. Prieks un lepnums pilda rakstītājas sirdi, dzirdot sabiedrībā pazīstamu cilvēku vārdus, apzinoties, ka visi esam beiguši vienu skolu (arī skolotāja Asja Bormane, viņas abi bērņi, un mazbērņi). Te autore min: Māri Riekstiņu, Andri Teikmani, Olafu Pulku, Juri Šteinbergu, Andreju Ēķi, Jāni Stradiņu, Aivaru Endziņu, Solvitu Āboltiņu, Andri Slapiņu, Arvīdu Platperu, Leldi Stumbri, Ingunu Ebelu, Artu Skuju, Māri Ozoliņu, dakterus Pēteri Apini, Dzintaru Mozgi, Haraldu Adoviču, Olafu Libermani, arhitektus Pēteri Blūmu, Modri un Andreju Ģelžus, aktierus Arnoldu Liniņu, Ilgu Hincenbergu, Svetlanu Bless, Valteru Kaminski, dakteri un dzejnieku Vitālu Ogu.

“Noformētie zīmējumi nu būtu jānogādā 41. vidusskolā, bet to nu es vairs neuzņemos. Rūpīgi tos sasaiņoju un noorganizēju vairākus skolēnus, kas darbus nogādās un izvietos izstādē.”

Rit dienas, marta beigās ģimenē ienāk meita Māra. Tas ir šī brīža vissvarīgākais un vispriecīgākais notikums, notikums, kas saistīts ar lielām pārmaiņām visas ģimenes dzīvē. Tuvojas mācību gada noslēgums, Ģirts sekmīgi pabeidzis 1.klasi, pienākusi pirmā skolas ekskursija. Mazo meitiņu apciemo kolēģi, arī no skolēnu vecāku uzmanības apliecinājumiem neizdodas izvairīties. Ciemos nāk arī jau pieminētās Larisas ģimene, pateicoties tai, Ģirts sāk apgūt krievu valodu. Sākas izbraukumi ar paštaisīto laivu.”

§

1966. /67. mācību gads

“Priedēs tagad jauka pastaigu vieta. Starp mājām asfaltēti celiņi, kādreizējā dīķa vietā baseins ar strūklakām, atmiņai par kādreizējo Švarcmuižas mežu dažas priedes arī vēl atlikušas.”

[..] “Darbā man lielu izmaiņu nav. Tāpat ir zīmēšanas stundas 4.,5.,6. klasēs, turpinās darbs ar pagarinātās dienas grupu. Tikai šogad nodarbības ir tepat, skolā. Melnsila namu pārvalde mums nodarbībām telpu atteica, jo vajagot pašiem.

Tā nu mēs mētājamies no vienas vietas citā. Sākumā mums soli tika izvietoti zāles stūrī, tad reizēm varējām noskatīties zālē notiekošajās fizikultūras stundās. Pēc kāda laika mūs pārvieto uz trešā stāva gaiteni, līdz beidzot par mums apžēlojas pionieru vadītāja un atļauj nodarboties pionieru istabā. Pionieru vadītāja Ludmila Koreiskaja ir interesanta meitene, nedaudz virs 20 gadiem. Krieviete, bet latviski runā bez akcenta. Te ir tāds pat gadījums kā ar Sašu Micēviču. Arī Ludmila apmeklējusi bērnudārzu, kur nodarbības latviešu valodā. Ar viņu ir viegli kontaktēties, jo ir sirsnīga, izpalīdzīga. Bet viņai piemīt kāda visai neizprotama īpašība. Ludmila labprāt stāsta dažādus it kā ar viņu atgadījušos notikumus, pie kam daži izraisa šaubas par to iespējamību. Reiz viņa man stāsta, ka viņas ģimenē bijis pieradināts papagailis, ko varējuši sūtīt uz tuvējo veikalu iepirkties, tam līdzīgi dodot groziņu ar sarakstu par vajadzīgajiem pirkumiem un naudu. Sarunā ar Regīnu noskaidrojās, ka Ludmila arī citus kolēģus uzjautrina ar saviem stāstiem, pie kam dažkārt stāstā attēlotie notikumi katram klausītājam tiek pasniegti atšķirīgi. Kļūst skaidrs, ka visi šie stāsti ir izdomāti. Vai tas būtu kāds šizofrēnijas paveids? Žēl. Visādi citādi meitene ļoti jauka. Starp citu Ludmila

stāsta, ka viņa draudzējoties ar kinorežisoru Tālivaldi Margēviču. Bet šis stāsts gan izrādās patiens. Paies pāris gadu, un abi tiešām apprecēsies.” [..]

“Šovasar man atkal kursi zīmēšanā. Pateicoties tam, ka kursus joprojām vada mana kādreizējā darba biedrene Eihenbauma, dažas atkārtotās lekcijas varu neapmeklēt. [..] Kursi šovasar ir interesanti. Daudzas nodarbības vada gleznotājs Nikolajs Petraškēvičs. Viņš mums māca pareizi strādāt gan ar akvareļkrāsām, gan zīmēt ar krāsainiem zīmuļiem. Reizēm mēdz arī pajokot. Kad viena no kursantēm bilst, ka viņa nemūžam nevarēs pareizi izēnot mums priekšā nolikto ģipša lodi, pasniedzējs saka: “Ziloni pa bumbām var iemācīt staigāt, tad nu cilvēks zīmēt nevarēs iemācīties!” Dažas nodarbības vada gleznotāja Toropina, viņa mums māca gleznot ar eļļas krāsām.” [..]

Dzīve pilna pārsteigumu – negaidīts zvans pie durvīm atnes tikšanos ar kādreizējām klasesbiedrenēm Astru un Rūtu, kura kopā ar ekskursantu grupu ir Latvijā ieradusies no Amerikas. ”

1967. /68. mācību gads

“Sākoties jaunajam mācību gadam, Birutai Gelbei, kas māca zīmēšanu mazajās klasītēs, izsaku priekšlikumu – mums jāpārlicina direktore, ka ir nepieciešams zīmēšanas kabinets. Tas daudz ko atvieglotu gan bērniem, gan mums skolotājām. Bērniem nevajadzētu nest no mājām smagās gvaškrāsu kastes, tās līdz ar citiem stundās nepieciešamiem piederumiem varētu glabāties kabinetā. Tāpat spaiņus ūdenim vairs nevajadzētu glabāt mazajā skolotāju ģērbtuvītē, kur tie visiem traucē, tāpat kā statīvs, ko vīrs pēc mana lūguma izgatavojis. Bet, kad par to runāju ar direktori, saņemu atteikumu. Neesot brīvu telpu. Ieminos, ka kabinetā, ja nenotiek zīmēšana, varētu darboties kāda no vācu valodas grupiņām, tomēr direktori pierunāt neizdodas.”

Latvijā sācies mazdārziņu ierīkošanas un dārza mājiņu būvēšanas bums. Arī Bormaņu ģimenei 600m² lielais zemes gabaliņš tiek piešķirts Carnikavā, jo vīrs ir Meliorācijas projektēšanas institūta darbinieks. Patiesībā zemes gabals (alkšņiem, ievām, kazenēm aizauguši briksņi) nav īpašums, bet, kā likumā paredzēts, cilvēkiem tiek iznomāts. Zemes gabaliņus piešķir arī tādiem, kas varētu būt “izdevīgi”, piemēram, cementa fabrikas direktoram. Sākas gatavošanās vasaras mājiņas celtniecībai. Darbi notiek gan sestdienās, gan svētdienās. Tiek izrakta aka, uzcelts šķūnītis. Pateicoties 1967. gada rudens spēcīgajai vētrai, rodas iespēja iegādāties izgāztos kokus. Augļu koku stādi iegādāti Botāniskajā dārzā pie Riharda Kondratoviča.

Skolā traģisks notikums ar mazo Māru Ozolu, kura aiziet bojā satiksmes negadījumā.

Aizrit aizliegtie Līgo svētki, turpinās “būvdarbi” un dārza iekārtošana Carnikavā, tiek svinēti svētki un uzņemti pirmie ciemiņi. Priecīgi brīži mijas ar bēdīgiem ...

§

1969. /70. mācību gads

“Ir 1969. gada rudens. Skolā daudz pārmaiņu. Jaunāko klašu mācību pārzine nu būs Lilija Geistarte, viņa arī latviešu valodas skolotāja 4. un 5.klasē. Jau pēc neilga laika, skolotāju Geistarti iepazīstot, kolektīvs viņu vērtēs kā prasīgu un vienlaikus sirsnīgu un izpalīdzīgu kolēģi.

Mums nomainās arī direktore. Marija Krastiņa, kas 5. vidusskolā sāka strādāt 1951. gadā, kolektīvā tika atzīta kā iejūtīga, izpalīdzīga, gudra. Viņas būtību apliecināja augstais inteliģences līmenis, ko raksturoja gan viņas plašās zināšanas, gan nevainojamā uzvedība. Bet 1969. gadā radās iemesls, lai direktori Krastiņu atstādinātu no darba. Viņa nu bija bez vainas vainīgā. Skolas absolventi (Piez.: Tas notika 1967. gada novembrī, tobrīd minētie audzēkņi vēl mācījās 11. klasē. Pēc skolas arhīvā esošajiem dokumentiem T. Braiņina par direktori sāk strādāt 1968. gada 1. augustā. Zane Jakovica, 1968. gada absolvente), to starpā vēlāk pazīstamais arhitekts Pēteris Blūms, Mirušo piemiņas dienā bija aizdeguši svecītes Meža kapos pie Čakstes pieminekļa. Par šo *drausmīgo noziegumu* nu nācās atbildēt Marijai Krastiņai.

Viņas vietā par direktori tiek iecelta ebrejiete Tea Braiņina. Skolā viņu pazina jau iepriekš, jo dažus gadus, vēl direktores Krastiņas laikā, te strādāja par vēstures skolotāju, tad tika iecelta par direktori Margrietas ielas skolā. Bet nu ir te, un pamazām izzūd senatnīgā gaisotne, kāda skolā tika rūpīgi kopta direktores Krastiņas laikā. Pamazām pazūd absolventu dāvētās, ļoti vērtīgās gleznas, kas daudzus gadus rotāja skolas zāles un gaitenju sienas. Visi ļoti labi saprot, kur paliek šīs gleznas, bet, baidoties krist direktores nežēlastībā, klusē. Pensijā aiziet daudzi pieredzējuši skolotāji. Braiņina ir gudra, perfekti pārvalda vācu valodu, bet nu skola tiek vadīta atbilstoši pašreizējā laikmeta garam. Braiņina savu *valdīšanu* sāk ar tādu dīvainu, mums galīgi nesaprotamu rīkojumu. Skolai ir piešķirts piens, ko pirmo triju klašu skolēni var dzert pa brīvu. Bet ne visiem bērniem piens garšo. Katru dienu vairākas pudeles ar pienu (pienu šajā laikā pilda stikla pudelēs) paliek neizlietas. Kopgalda saimniece Platpere (Arvīda Platpera māte) mums skolotājām saka: “Mājās ejot, atnāciet paņemt pa pudelei piena, citādi man tas jāizlej laukā.” Mēs tā arī darām. Ne jau tādēļ, ka pienu varam dabūt

bez maksas, bet nu smagās pudeles nav jāstiepj no veikala. Reiz, kad mēs trīs – es, Zina un Dace - pēc pēdējās stundas esam virtuvē un tikko piena pudeles esam ielikušas somās, ienāk Braiņina un liek piena pudeles no somām izņemt, un stingri aizliedz Platperei turpmāk mums pienu dot. Saimniece ieminas, ka viņa varētu pārpalikušo pienu saraudzēt, pārstrādāt biezpienā un pievienot bērnu kopgalda pusdienām, bet arī to direktore aizliedz un liek pienu vienkārši izliet izlietnē. Kad direktore aizgājusi, saku draudzenēm: “Žēl, ka te nav arī kāds izlietnē lejams ķīselis, tad būtu kā tautas pasakā – piena upes ķīseļa krastos.” Pasmieties jau var, bet saprast gan nē. Cik daudz cilvēku ir patērējuši savu laiku un darbu, līdz piens nonācis līdz mūsu skolai, bet nu to izlej izlietnē. Lielāku bezjēdzību grūti iedomāties.

Arī manā darbā izmaiņas. Man uzdod audzināt 4. klasi, tās līdzšinējā audzinātāja bija Dace Gintere. Šajā klasē mācās Jānis Novikovs, arī Haralds Adovičs. Šo zēnu audzina vecvecāki, jo māmiņu nesen pieveica ļaunā slimība un tētis no ģimenes aizgājis. Man šajā klasē ir tikai viena stunda nedēļā – zīmēšana, protams, arī audzināšanas stunda, kurā man atkal un atkal bērniem jāskaidro, cik gan viņi ir laimīgi, ja var dzīvot padomju zemē, un cik grūti klājas bērniem zemēs, kur valda kapitālisms. Esmu iemanījies to pasniegt tā, ka nevēlami klausītāji nevar piesieties, bet bērni saprot, muldu aplamības, bet citādi runāt nevaru. Arī audzināšanas stundu pierakstu burtnīcas mums nevainojamā kārtībā. Tās reizēm pārbauda direktore.

Man joprojām ir darbs arī pagarinātās dienas grupā, kas arī šajā mācību gadā mitinās 3. stāva gaitenī. Mana 4. klase arī ir 3. stāvā, bet tur varu nokļūt tikai pa tā sauktajām virtuves kāpnēm. Lai man, kad gribu nokļūt pie savas klases, nebūtu jākāpj lejā pa galvenajām kāpnēm un tad atkal augšā pa virtuves kāpnēm, skolas saimnieks Līcis man iedod zāles atslēgas. Nu cauri zālei, mērojot tikai nedaudz soļus, varu nokļūt pie savas klases bērniem. Arī Ģirts šogad 4. klasē. Viņa audzinātāja ir Ludmila Margēviča.

Šogad pēdējās augusta un pirmās septembra dienas ir neparasti karstas. Termometra stabiņā iezīme paceļas pat līdz + 30°C. Bērniem iesaka skolā valkāt plānas vasaras drānas, jo klašu telpas ļoti piekarst. Mans pirmais uzdevums audzināmajā klasē ir 1. septembrī pēc svinīgā akta un audzināšanas stundas doties ar nelielu skolēnu grupu uz Brāļu kapiem un nolikt ziedus pie Zentas Ozolas atdusas vietas. Lielā karstuma dēļ brauciens grūts.” [..]

“Pirmdienas rīts ataust nomācies un vēss. Skolā pamazām iepazīstos ar audzināmo klasi, veidojas labs kontakts. Septembra beigās mums viena diena jāpavada Rīgai tuvējā kolhoza laukā, novācot cukurbietes. Laimīgā kārtā diena saulaina. Te man laba izdevība tuvāk iepazīt manus audzināmos. Iveta, kas ir

vismazākā meitene klasē, strādā galvu nepaceldama. Neslinko arī zēni, tomēr viņiem gribas reizēm paķircināt meitenes, metot uz viņu pusi kādu izrauto bieti. Meitenes, protams, atspēlējas. Tomēr mana klātbūtne liek viņiem šo izpriecu pārtraukt. Bet Ivars Šterns drīz vien nāk pie slēdziena, ka šāds darbs viņam nu nekādi nav piemērots. Nelīdz ne mana pierunāšana, ne klases biedru izsmieklis, Ivars turpina sēdēt lauka malā līdz pat brīdim, kad atbrauc autobuss, lai vestu mūs atpakaļ uz skolu.

Skolas pionieru vadītāja vēl joprojām ir Ludmila, bet zināma darba daļa ar manas klases pionieriem jāveic arī man. Sekoju, lai regulāri tiktu rakstīta pulciņa dienasgrāmata. Reizi mēnesī izrēķinu katra posma vidējo sekmju līmeni, tas arī tiek fiksēts dienasgrāmatā. Un, kad notiek pulciņu dienasgrāmatu vērtējums, mēs tiekam uzslavēti par skaisti noformēto dienasgrāmatu. Mana dēla klasē viņu dienasgrāmatas dēļ izceļas negaidīts pārpratums. Veikt ierakstus dienasgrāmatā Ludmila uzdod Lienītei Aukumai, skolotājas Aukumas meitai. Bet mājās Lienīte izmisusi saka mammai: “Kā lai es rakstu to, kas nemaz nav noticis?” Kad Guna Aukuma to pastāsta kolēģim Kārlim Upītim, viņš saka: “Nomieriniet meitu un paskaidrojiet viņai, ka mūsdienās nemaz citādi dzīvot nevar, pa taisno taciņu ejot, labā vietā nokļūt nevar. Ja tikai tas nevienam nekaitē, nedaudz pamānīties nav par skādi, lai pats tiktu cauri ar veselu ādu.”

Skolā briest, manuprāt, bezjēdzīgs pasākums – talantu skate. Nu nav jau tur nekā slikta, ja bērns, kas mācās mūzikas skolā, nospēlē uz klavierēm vai vijoles kādu gabaliņu, pareizi nodzied dziesmu, izpilda deju vai vingrojumu, bet nejēdzība sākas tad, kad klases sniegums tiek vērtēts kopumā un piešķirta 1., 2. vai 3. vieta. Talants taču ir vai arī tā nav, un tās vietas patiesībā tiek piešķirtas klases audzinātājam par to, kā viņš savu klasi pasākumam sagatavojis. Bet klases audzinātājs kaut izstiepdamies nevar kādam savas klases bērnam iemācīt spēlēt klavieres vai kādu citu instrumentu. Un ja nu klasē vispār nav skolēna, kas mācās mūzikas skolā? Nejēdzība, manuprāt, ir arī tā, ka kārtējo kādas klases sniegumu noskatās tikai žūrija, pārējās klases savu kārtu gaida aiz zāles durvīm. Tā kā manā klasē nav nevienas balerīnas, nolemjam sagatavot vingrojumu. Pati izdomāju vingrojuma elementus, 8 meitenes pēc stundām nāk uz manu māju un tur vingrinās. Cerēt, ka vingrojumu varētu sagatavot fizikultūras skolotāja Pūdere, ir vēltīgi, lai gan tas patiesībā būtu tieši viņas pienākums. Pavadījumu vingrojumam izpildīs 6 meitenes, dziedot tautas dziesmu *Līgodama upe nesa...* Būs mums i vingrojums, i dziesma. Klavieres spēlēs Ingrīda Melece, dzejoli norunās Dace Zvirbule. Galu galā kaut kā jau cauri tiekam, un būs mums atkal, ko jauki ierakstīt pulciņa dienasgrāmatā.”

1969. /70. mācību gads

[..] “Ir sācies jaunais mācību gads, man audzināšanā 5. klase, arī Ģirts mācās 5. klasē, Māriņai 3 gadiņi.”

Cits citam seko parastie rudens darbi gan dārzā, gan mājās. Tiek piedzīvots dārza mājiņas zagļa apciemojums, Māras saslimšana ar vēja bakām. Tad pienāk laiks uzaicinājumam stāties partijā.

“Un tad pienāk arī mana kārta. Direktore Braiņina iesauc mani savā kabinetā un saka, pēc viņas domām, arī man esot laiks stāties partijas biedru rindās, mans vīrs taču esot KP biedrs. Ko nu? Brīdi klusējusi, saku: “Nejūtos savā pārliecībā tiktāl izaugusi, lai varētu būt partijas biedre. Ja man būtu jāizvēlas starp ģimeni un partiju, es tomēr izvēlētos ģimeni.” “Jūs runājat kā 5. klases skolnieks!” tā direktore. Manis pēc viņa mani var uzskatīt kaut vai par analfabēti, viņas teiktais mani neskar. Neesmu bijusi ne pioniere, ne komjauniete, un nekas mani nepiespiedīs izdarīt nodevību pret savu vienīgo Dzimteni Latviju. Kā par brīnumu, Braiņina necenšas man iegriezt. Runā ar mani tā, it kā saruna viņas kabinetā mūsu starpā nebūtu bijusi. Kad kārtējam skolas pasākumam vajadzīgi ielūgumi un programmiņas, viņa lūdz man tās izgatavot, un tad es viņai esmu *mīļā Asjiņka*. Tobrīd nenojaušu, ka manu atteikšanos stāties partijā viņa nebūs aizmirsusi vēl pēc gadiem un atradīs veidu, kā mani sāpināt visvairāk, bet par to vēlāk.”

[..] “Mācību gads pamazām tuvojas noslēgumam. Maija beigās vēl paredzēts savdabīgs pasākums. 5. un 6. klases dosies pārgājienā, kam galamērķis mežs aiz Ziepniekkalna. Tur katrai klasei būs jāizveido sava nometnes vieta. Būs jāprot ātri iekurt ugunsgrāvi, uzslīet līdzī iedoto telti. Pārgājiena dienas rītā meitenes, kas dzīvo netālu no Āgenskalna tirgus, tur nopērk atraitnīšu stādus, zēni nes līdzī materiālus iekuram. Pārgājiens patīkams, diena silta, saulaina. Tikko esam nonākuši nometnei paredzētajā vietā, mums ierāda laukumiņu, kur varam sākt darboties. Ar zaru slotiņām meitenes attīra laukumiņu no skujām un zariem, daļa zēnu iet meklēt kurināmo materiālu, bērni, kas prot uzslīet telti, ātri to izdara. Meitenes gar ieeju teltī sastāda atraitnītes. Arī ugunsgrāvis mums jau kuras. Kad izvēlētais komisijas pārstāvji nāk novērtēt katras klases veikumu, mēs saņemam uzslavu un iegūstam 1. vietu. Vēl notiek sacensību rotaļas un spēles. Pēcpusdienā, sakopuši nometnes vietu, atgriežamies skolā, paēdam kopgalda pusdienas un gandarīti varam doties mājās. Pulciņa dienasgrāmatā taps atkal jauks ieraksts, papildināts ar ilustrācijām.

Tā kā mans audzināšanas darbs atzīts par labu, man būs jāaudzina arī 6. klase. Tāpat kā iepriekš man tur būs zīmēšanas un audzināšanas stundas. Bet tad notiek negaidīts pavērsiens, kas visu izmaina. Skolotāja Ilga Dunika nesen *zīmējusies* dažu skolēnu vecāku redzes lokā ne visai skolotājai atbilstošā kondīcijā. Tas, protams, tiek ziņots direktorei, un Braiņina iesaka Dunikai rakstīt atlūgumu. Nav neviena brīva skolotāja, kas varētu audzināt skolotājai Dunikai paredzēto 1. klasi. Direktore to piedāvā man. Žēl gan šķirties no iemīļotajiem bērniem, bet saprotu arī to, ka 7. klasi tikpat citugad vairs audzināt nevarēšu. Un ko tad? Pagarinātās dienas grupu arī paredzēts likvidēt mūsu skolai raksturīgo mūžīgo telpu trūkuma dēļ. Direktores priekšlikumu pieņemu.”

§

Viedokļu dažādība

[..] “Lai gan pēc ilgāka pārtraukuma atkal audzinu 1. klasi, mācību viela man nav sveša, jo ar to saskāros, strādājot pagarinātās dienas grupā. Pamazām iepazīstos ar bērniem. Zīmēšana man tagad ir visās 1. – 6. klasēs.”

[..] “Man sanāk nepatīkšanas, kad tās vismazāk esmu gaidījusi, un to rezultātā jūtos bez vainas vainīgā. Skolnieks Māris Graudiņš, kura audzinātāja biju no 1. – 3. klasei, tagad mācās 4. klasē, un viņam ir cita audzinātāja. Kādā audzināšanas stundā uz skolotājas jautājumu – kāds būs Imantas dzīvojamo māju masīvs pēc 5 gadiem, Māris atbildējis: “Pilns ar krieviem!” Nez kas audzinātāju raustīja aiz mēles, kad viņa Māra teikto pastāstīja kolēģiem. Tas, protams, nonāca direktores Braiņinas ausīs. Uzzinājusi, ka Mārim iepriekšējā audzinātāja biju es, viņa iesauc mani savā kabinetā. “Cik reizes esat apmeklējusi Māri mājās?” viņa man jautā. “Ne reizes. Neuzskatīju to par vajadzīgu, jo Māris dzīvo pie sava tēva māsas skolotājas Graudiņas, kas ir KP biedre. Nedomāju, ka Mārim partijas biedres mājā būtu bijusi iespēja grāmatu plauktā atrast un palasīt Grīna *Dvēseļu puteni* vai Lāgerlēvas *Kristus leģendas*. Bez tam skolotāja Graudiņa nāk te uz partijas sanāksmēm, ja man būtu kas pārrunājams ar viņu par Māra sekmēm vai uzvedību, to es varētu izdarīt te, skolā.” Es patiešām esmu pamatīgi noskaitusies. Direktore tādu atbildi laikam gan no manis nav gaidījusi, bet es nemaz tik droša nejūtos, kā izliekos. Esmu gandrīz vai pārliecināta, ka Braiņina nu bieži apmeklēs manas audzināšanas stundas un man uz tām būs nopietni jāgatavojas. Bieži šīs stundas tiek izmantotas pusdienu naudas vākšanai, dienasgrāmatu pārbaudei un citiem neatliekamiem darbiņiem. Pietiek ar to, ka audzināšanas stundu pierakstu burtnīcās tiek ierakstīts datums un daži teikumi par nodarbībai paredzēto tēmu.

Direktore šīs burtnīcas drīz paņem pārbaudei, bet viņai nākas vilties, burtnīcas ir kārtībā. Braiņina hospitē arī pāris audzināšanas stundās, bet, tā kā tagad šīm stundām gatavojos nopietni, piesieties man nevar, un drīz atkal liek man mieru. Viss notiek kā iepriekš.”

[..] “Skolā paredzēta ekskursiju diena. Māru ņemu līdz savai klasei. Brauksim ar vilcienu līdz Lielupei, tad pa pludmali dosimies pārgājienā līdz kādai tālākai Jūrmalas stacijai. Kad par manu nodomu - ņemt Māru ekskursijā kopā ar manu klasi - uzzina direktore Braiņina, viņa ir sašutusi – es atraujot Māru no kolektīva. Kāda gan tur atraušana, ja divreiz mācību gada laikā – pavasara un rudens ekskursijās - Māra dodas kopā ar mani. Iemesls katram, kam to pastāstu, liekas saprotams un pareizs, jo Māra joprojām nepanes braucienus autobusā. Tā parasti brauc audzinātājas Mētras Lepekas klase. Es izvēlos vilcienu vai pārgājienu kājām. Direktore teiktais mani tā sakaitina, ka es atbildu naturāli: “Man nav iebildumu, ja Māra brauc kopā ar savu klasi, tikai - vai skolotājai Lepekai būs patīkami tīrīt autobusu, ko Māra būs pievēmusi.” Direktore par manis teikto liekas šokēta un, neko neiebildusi, pazūd savā kabinetā.”

§

Skolotājs un klašu ekskursijas

“Ekskursijas diena jauka, saulaina, nav arī ļoti karsta. Māra manas klases kolektīvā labi iekļaujas, ar visiem draudzīga. Pludmalē bērni gan spēlē bumbu, gan piedalās sacensību rotaļās. Vairākās vietās ir arī šūpoles. Bet mājup ceļā ... Esam nonākuši līdz Majoriem, un, gaidot vilcienu, vēlreiz nobrīdinu, lai vilcienā uzvedas nevainojami. Vagons samērā tukšs, bērni pat var apsēsties, neaizņemot vietas pieaugušajiem. Tuvojoties Zasulaukam, eju gar soliem un aicinu pamazām pulcēties pie izejas durvīm. Līdzī mums ir braukusi Paulīša vecmāmiņa, tā sola kāpt pēdējā, jo man laicīgi jābūt uz perona, lai savāktu izkāpušos. Bet, kad pēdējā izkāpj Paulīša vecmāmiņa, iesaucos: “Bet kur tad Paulītis un Rolands?” Izrādās – tie tā bijuši aizrāvušies ar dambretes spēli, ka nav pamanījuši pārējos izkāpjam. Kur gan skatījās Paulīša vecmāmiņa? Nu gan viņa mērenā panikā. Grib ar nākošo vilcienu braukt līdz Torņkalnam vai pat Rīgai. Neiesaku to darīt, jo ceļā viņi var izmainīties, labāk sagaidīt nākošo vilcienu no Rīgas. Paldies Dievam! Zēni tiešām no tā izkāpj. Viss labi, kas labi beidzas!”

[..] “Mājās stāstu par piedzīvojumiem ekskursijā un atceros arī citas ekskursiju reizes, kas tāpat radījušas satraukumus. Šīs ekskursijas ar skolēniem gan nav nekāda medus maize skolotājiem, un ikreiz, atvedot bērnus atpakaļ līdz skolai,

varam atviegloti uzelpot – viss beidzies laimīgi. Pastāstu gadījumu, kad braucu ekskursijā ar savu 5. klasi. Braucām ar vilcienu līdz Inčukalnam, jo te tik daudz skaistu vietu, kas man labi zināmas. Izstaigājām taciņas gar Lorupīti līdz augstajām klintīm un te gluži nejauši satikāmies ar skolotājas Vairas Kamšas audzināmo 6. klasi. Tālāko ceļu veicām kopīgi. Diezgan ilgi uzskavējāmies pļaviņā pie Velnalas klintīm. Kārtojāmies jau gājienam uz staciju. Tad kāds 6. klases zēns, noāvis basas kājas, iebrida Gaujā un sagrieza pēdu uz upē iemestiem stikliem. Mani bērni jau bija uzsākuši ceļu uz staciju, jo nu jau ceļš uz turieni bija labi zināms, bet es kādu brīdi uzskavējos, palīdzot sakopt un apsaitēt zēna savainoto kāju. Bērni jau bija izkārtājušies garā virtenē un mierīgā gaitā izskraidījušies un izkāpaļājušies soļoja uz staciju. Vilciens jau pienācis, tam paredzēts te stāvēt 20 minūtes. Savācu savu *ganāmpulku* vienkopus, bet tad iesaucos: “Kur tad Dace, Sandra un Ingrīda?” “Viņas gāja pa īsāko ceļu cauri mežam,” saņēmu atbildi. Man pamira sirds. Bija divas iespējas – varbūt viņas atnākušas pirms mums un jau sēž vilcienā, bet varbūt mežā apmaldījušās un klīst tur. Ko man darīt? Iet meklēt meitenes? Bet pārējos bērnus vienus atstāt arī nevaru. Tuvojās vilciena atiešanas laiks. Kāpu vien vilcienā, un tur kā akmens novēlās no sirds – meitenes tiešām jau sēdēja vagonā. Šis gadījums tiešām bija nepatīkams un, ja meitenes tiešām būtu apmaldījušās mežā, sagādātu daudz uztraukumu pilnus brīžus, tomēr, cerams, būtu beidzies laimīgi. Meitenes nebija nokļuvušas nekādā mūža mežā. Beidzot tik un tā būtu no tā iznākušas un uz Rīgu braukušas ar kādu no nākošajiem vilcieniem. Bet ko es būtu atbildējusi vecākiem, kas man jautātu, kāpēc viņu meitenes nav atgriezušās reizē ar pārējām un kur viņas ir?

Tomēr otrs gadījums kādā citā reizē varēja beigties traģiski. Kārtējo reizi man bija 1. klase, un arī šoreiz ekskursiju biju nolēmusi pavadīt Jūrmalā. Iznākuši liedagā, bērni ieraudzīja šūpoles un tūlīt steidzās pie tām. Bērni pa kārtai šūpojās, es stāvēju blakus un regulēju katra bērna šūpošanās ilgumu, jo drīzāk pie šūpošanās gribēja tikt katrs. Turpat man blakus stāvēja Egīla vecmāmiņa, kas līdz ar vēl pāris māmiņām bija braukusi mums līdzi. Man priekšā stāvēja Egīls, kam nākošajam bija pienākusi kārtā šūpoties. Pēkšņi no jūras puses nākusi spēja vēja brāzma nopūta Egīla cepurīti, kas nokrita zem šūpolēm. Tajā pašā brīdī Egīls pieliecās cepurīti pacelt. Šūpoļu sēdeklītis ar tajā sēdošo bērnu nāca uz Egīla pusi, skāra viņa galvu un notrieca viņu smiltīs. Egīls palika guļot. Nav vārdu, kas varētu izteikt, ko jutu šajā brīdī. Pieliecos un pacēlu Egīlu. Paldies Dievam! Viņš bija dzīvs. Bija tikai nobrāzums zem deniņiem, kas nu asiņoja. Cik labi, ka mums līdzi bija braukušas vairākas māmiņas, tās tūlīt aizveda Egīlu uz tuvāko medpunktu. Egīla vecmāmiņa no pārbīļa vairs tikai knapi turējās kājās. Medpunktā zēnam sakopa savainojumu un izdarīja injekciju pret stīvuma krampjiem. Ne Egīls, ne viņa vecmāmiņa ekskursiju vairs turpināt nevēlējās, un abi devās uz tuvāko

dzelzceļa staciju. Atkal viens negadījums bija beidzies laimīgi, bet tikai pāris centimetru trūka, lai ... negribas izteikt vārdos, kā varēja beigties šī ekskursija.”

§

1974./ 75. mācību gads

[..] *It kā steigdamās dienas nomaina viena otru, aizsteidzas nedēļas ... Atmiņā paliek jaukais, siltais Carnikavā pavadītais laiks, ciemiņi, kuri vēlas izmēģināt ūdensslēpošanu. Atmiņā nogulst kāda augusta pēcpusdiena, kad ciemos atbrauc klasesbiedrene Biruta un Gunārs Gelbes, savukārt septembrī ūdensslēpošanu izmēģina darba biedrene fizikultūras skolotāja Malda Pūdere. Pateicoties viņai, rodas izdevība apmeklēt gleznotāja Alfeja Bromulta gleznu izstādi un iepazīties ar pašu mākslinieku.*

“Māriņa nu mācīsies 2. klasē, Ģirts 10. klasē. [..] Skolā organizējas, manuprāt, ļoti noderīgs pasākums. Otro klašu bērni divus mēnešus divas reizes nedēļā nodarbosies baseinā, lai iegūtu peldēt prasmi, iemācītos nebaidīties no ūdens, prastu pareizi ienirt, lai vajadzības gadījumā varētu zem ūdens atpūsties, un arī prastu uz muguras nekustīgi gulēt ūdenī. Klašu audzinātājiem tā ir lieka slodze, jo bērni uz baseinu jāpavada. Vismaz kā kompensāciju par to mums piešķir brīvas dienas pie vasaras atvaļinājuma. Baseins atrodas *Daugavas* stadionā. Pirmā nodarbības te uzsāk klase, kurā mācās Māra. Skolotāja Mētra Lepeka ir sarunājusi autobusu šiem braucieniem, un, kad pienāk manas klases kārta, arī mani bērni to var izmantot. Brauciens gan nav par brīvu. Katram bērnam tas maksā 1,- rubli. Bet, kad klases sapulcē vecākiem ļauju izvēlēties, visi kā viens ir ar mieru maksāt par braucienu, lai tikai bērniem pēc baseina nebūtu vēsā laikā jāgaida sabiedriskais transports.”

[..] “Nupat esmu ķērusies pie, manuprāt, nekam nevajadzīga, bet obligāti izpildāma darba – audzināšanas plāna rakstīšanas. Tāds jāraksta divas reizes mācību gada laikā. Pasākumi jāparedz pusgadu uz priekšu katrai nedēļai, pat dienai. Kur vēl lielāks stulbums! Plānā būšu ierakstījusi, ka, piemēram, 12. oktobrī iešu mājas vizītē pie Jānīša vecākiem, bet izrādās – viņi šajā vakarā nolēmuši apmeklēt teātra izrādi. Plānā ierakstu, ka apmeklēsim nesen atvērtu izstādi, bet sākas gripas epidēmija, un ir ieteikums bērniem neapmeklēt sabiedriskas vietas. Tā un tamlīdzīgi. Bez tam mums ir ieteikts mājas vizīšu laikā pavērot, kādas grāmatas ir vecāku grāmatplauktos. It kā tad, ja kādam mājās būtu grāmata “Mein Kampf”, tā atrastos grāmatplaukta visredzamākajā vietā. Un tā nu mēs, visas klašu audzinātājas, liekam lietā savas fantāzijas spējas un tik rakstām.

Bet gadās arī tā – direktore, mūsu sacerējumus izlasījusi, atsviež tos atpakaļ, sacīdama: “Izskatās, ka jūs tos plānus rakstāt tikai priekš manis.” Mēs klusējam, lai gan gribētos pateikt: “Un kā jūs domājat, priekš kā tad vēl tie būtu rakstāmi, mums tie absolūti nav vajadzīgi.” Bet var būt arī citādi. Kad strādāju Bišumuižā, 31. septiņgadīgajā skolā, audzināšanas plānus rakstījām katrai nākošajai nedēļai. Pirmdienu rītos tie bija ieliekami plauktā pie klases žurnāla, direktore tos izlasīja, apstiprināja un nolika atpakaļ. Un arī tad vēl reizēm notika citādi nekā plānā paredzēts.”

§

1974./75. mācību gads

Mācoties skolā, skolēniem nākas secināt, ka skolotājiem ir tik atšķirīgas prasības - vienam vajag, lai parādītos pedagoga izteiktās domas, citam nepieciešams, lai skolēns izteiktu savas viedokli par uzdoto tēmu. Ģirtam patīk fizika, viņa mīļākais skolotājs – Felikss Legzdiņš. Skolotājs ievēro audzēkņa interesi par radiotehniku, un tā Ģirta pārziņā nonāk skolas radiomezglis. Netraucē arī tas, ka pārraižu dienās skolā jābūt agri, lai visu sagatavotu raidījumam. Neizpratni skolēnā rada direktores neieinteresētība kāda raidījuma saturā, uz ko, lūdzot palīdzību, norāda radiomezglā vadītājs, “Tehnisku iemeslu dēļ” šis raidījums neizskan.

“Es šo gadījumu pārrunāju ar skolotāju A. Rudzīti, kas ir ne vien gudra sava priekšmeta pratēja, bet arī sirsnīga, atsaucīga kolēģe. Viņa arī, protams, ir neizpratnē par Braiņinas nostāju. Būdama mācību pārzine audzināšanas darbā, viņa arī iepazīstas ar raidījumam domāto tekstu un kopā ar praktikanti to pārveido. Man vēl ilgi jādomā, kāpēc Braiņina tā izrīkojās, kāpēc gribēja pazemot Ģirtu? Un tad man ienāk prātā: Ģirts kopā ar dažiem klases biedriem – Miglānu, Štrausu, Apini - uzsākuši savdabīgu ikrīta rituālu: sameklē Olafu Libermani (vēlāk ievērojams ķirurgs) un ātrāk klasē nelaiž, kamēr Libermanis ir viņiem paklanījies un teicis: “Labrīt, cienītie kungi!” Varbūt tas nācis direktorei ausīs? Libermanis taču ir ar Braiņinu vienas tautības pārstāvji.”

[..] “Kādā no krusttēva sūtījumiem ir parūkas. Tās tagad modē, un katrai dāmai, kas grib būt kaut necik moderna, tāda noteikti jāvalkā. Mums skolā gandrīz visām skolotājām tādas ir. Pat mācību pārzine L. Geistarte, kam mati ir skaisti blondi un kupli, reizēm uzliek parūku. Bet skolotāja Olga Muižniece ar parūku nūdien izskatās pēc īstas skaistules.

Tā kā Rīgā joprojām ir grūtības ar pārtikas produktu iegādi, skolā tiek organizēti braucieni uz Lietuvu, kur visa kā ir diezgan. Autobusu mums izgādā Mētra Lepeka, kuras draugs Oskars ir šoferis vienā no Rīgas autoparkiem. Brauc skolotāji, kam norunātajā dienā stundu nav, mums, otrajai maiņai, jāsagādā atvītotāji, un varam doties ceļā. Braucam gan uz Jonišķiem, gan Šauļiem. Piepērkam pilnas somas gan ar gaļas, gan piena produktiem. Dažas kolēģes pērk arī apģērbus un apavus. Man vienā tādā braucienā Šauļu tirgū izdodas nopirkt samērā lētu vilnas dziju. Brīvajā laikā nodarbojos ar adīšanu, kas gan ir lietderīgi, gan sniedz patīkamu nodarbi.”

[..] “Notiek braucieni arī uz Igauniju, bet tie nav domāti, tikai lai iepirktos, lai gan, protams, darām arī to. Šoreiz brauciena mērķis – viena no Tartu skolām. Izbraucam no Rīgas sestdienas pēcpusdienā, Tartu esam pašā vakarā. Viesnīca mums iepriekš pieteikta, arī restorānā vietas rezervētas. Iekārtojamies viesnīcas istabīnās, tad dodamies uz restorānu. Galds servēts tik bagātīgi, ka gandrīz nav iespējams tikt galā ar pasniegto porciju. Un tad notiek kuriozs – mani uzlūdz dejot jauns igauņu puisis. Vēlāk smejamies – viņš laikam noturējis mani par savu vecmāmiņu un gribējis večiņu iepriecināt, to izdancinādams. Likās gan, ka viņš ir skaidrā prātā. Sarunas gan mums nekādi nevedās, jo krievu valodā gan viens, gan otrs varējām tikai pāris vārdu pateikt. Svētdienas priekšpusdienā dodamies uz vienu no Tartu skolām. Mūs izvadā pa mācību kabinetiem, daži igauņu skolotāji prot krievu valodu, ar tiem tad arī pieredzē apmainās mūsu krievu valodas skolotājas. Noskatāmies arī bērnu sporta nodarbības, kas notiek svētdienā. Un tad pa veikaliem. Esam iemanījušies veikalā sarunu sākt latviešu valodā, tikai tad vajadzīgo produktu prasām krieviski. Citādi pārdevēju izturēšanās ir izteikti nelaipna. Tā rīta pusē, kad uz ielas jautājām ceļu uz mums vajadzīgo skolu, divas reizes mums ceļu parādīja pretējā virzienā. Tikai tad, kad uzrunātā sieviete izrādījās krieviete, uzzinājām pareizo virzienu.

Mājupbraucienā ceļš tiek izvēlēts gar Igaunijas Ziemeļrietumu malu. Te pārsteidz atšķirība no līdz šim redzētā. Mājas te nabadzīgas, nekoptas. Mūsu autobusam nepieciešams neliels remonts. Kamēr tas tiek veikts, ieejam tuvējā ēdnīcā, bet tur pat karstu ūdeni tējai neizdodas dabūt. Mannas putra ar ķīseli pat nedaudz ieskābusi. Autoremonts pabeigts, un varam doties tālāk. Apstājamies pie kāda neliela mauzoleja gluži necilā vietā. Nebiju zinājusi, ka te mūžīgo mieru guvis slavenais franču karotājs Barklajs de Tolli. Uz Rīgu dodamies cauri Ainažiem gar jūras malu.”

1975./76. mācību gads

[..] “Man 3. klase audzināšanā. Kā jau tas parasti mēdz būt – bērnu garīgās attīstības līmenis ļoti dažāds. Mani aizrauj vēlme vērot, kā sarežģītu uzdevumu risināšanā sacenšas Pauls, Andrejs, Rolands, Džuljeta. Kurš pirmais atrisinās?”

Bet raizes sagādā Solvita un māsas Karīna, Laila. Karīna un Laila nav dvīnes, bet ar viena gada vecuma starpību. Šīs meitenes reizēm netiek galā pat ar vienkāršiem uzdevumiem. Par Solvitas garīgo atpalcību man kļuva skaidrs, tiklīdz mācības sākās 1. klasē. Bet mani pārsteidza tas, kā Solvita nonākusi manā klasē. Pirmmācību nodarbības viņa taču apmeklēja pie Mētras Lepekas. Mētra, pamanījusi Solvitas atpalcību, acīmredzot pratusi atrast iemeslu, ar kuru pārliecināt mācību pārzini Solvitu pārvietot citā klasē. Nabaga mazā Solvita, viņa ir arī bezgala naīva.

Tā kādā rudens novakarē, kad laiks nebūt vairs nebija piemērots peldēm brīvā dabā, māsas Laila un Karīna pierunāja Solvitu peldēties Priežu baseinā, piesolot par to 1 rubli. Bija vēl cits gadījums, kas gan varēja beigties ļoti bēdīgi. Solvita rīta pusē, kamēr viņas mamma darbā, tiek ieslēgta dzīvoklī, kas atrodas mājas 3. stāvā. Ciemos atnāk Laila un Karīna, bet slēgto durvju dēļ pie Solvitas netiek. Māsām pēc padoma ilgi nav jāmeklē. Viņas iesaka Solvitai atvērt lietussargu un ar to kā ar izpletni caur logu laisties lejā. Laimīgā kārtā Solvita lietussargu neatrod. Nav grūti iedomāties, kā šis iecerētais pasākums beigtos, ja Solvita būtu izpildījusi māsu ieteikto. Kad esmu apmeklējusi mājās Džuljetu, atliek vienīgi pabrīnīties, kā meitenei izdodas mācībās būt gandrīz vai teicamniecei. Mājas apstākļi, maigi izsakoties, nelabvēlīgi. Džuljetai ir par viņu vecāks brālis un gadu jaunāka māsa, bet bērnu māte ir invalīde, kas dienas aizvada gultā. Tēva nav. Visus mājas darbus veic Džuljeta – iepērkas, gatavo ēst, mazgā drēbes. Visa ģimene mitinās vienā istabā, dzīvoklis ir komunālais. Ļoti žēl Džuljetas, jo dabas dotās garīgās spējas viņai nav lemts izmantot. Paies gadi, un es redzēšu Džuljetu stumjam bērnu ratiņus ar jau palielu bērnu, kas, acīmredzot, arī ir invalīds. Bērns aug bez tēva, pati Džuljeta izskatās nomākta, slikti ģērbusies, nekopta.”

§

1976./77. mācību gads

“Jaunais mācību gads nāk ar lielām izmaiņām skolā – mums jauna direktore – Anita Loska. Ne pēc izturēšanās, ne izskata neko simpātiska neliekas. T. Braiņina tomēr paliek skolā un turpina mācīt vēsturi.”

Ģirtam augstskolā pirmais kurss nāk ar grūti saprotamo augstāko matemātiku, Mārai 4. klase ar daļskaitļiem.

“Mārai šogad jauna klases audzinātāja – Valda Līvmane, kuras uzvārds pavisam drīz mainās, un nu tas ir Salaka.”

Jaunākās klases turpina mācības otrajā maiņā, skolotājiem sava mājas dzīve jāpakārto darba ritmam.

“Skolā turpinām iepazīties ar jauno direktori Losku. Viņa nāk hospitēt stundas, gan tikai vienu reizi pie katra no pirmās maiņas skolotājiem, tāpat pie mums otrajā maiņā. Man šogad atkal 1. klase, un skolēni, kā parasti, pirmajās mācību gada nedēļās saņem skolēnu apliecības. Skolotāja Rudzīte man pačukst, ka audzināšanas stundā, kad notiks apliecību izsniegšana, Loska nāksot skatīties, kā es novadīšot šo pasākumu. Paldies labajai kolēģei! Nu sagatavoju savu stāstījumu, cik vien *patriotisku* iespējams. Saku, cik gan bērni var būt lepni, saņemot savu pirmo dokumentu, kas apliecina, ka viņi ir padomju skolēni, viņiem visas durvis atvērtas uz bezmaksas izglītību utt.. Pašai gandrīv vai vēmiens nāk, bet mana muldēšana izrādās izdevusies, Loska apmierināta.”

[..] *Skolas gads beidzies. Izrādās, ka vasarā visi strādās - studentiem vasaras prakse, Māra izvēlas darbu Ādažu dārzniecībā, skolotājiem ir iespēja palīdzēt bērniem, kuru vecāki vēlas uzlabot bērnu zināšanas.*

1977./78. mācību gads

“Skolā kapitālremonts vēl rit pilnā sparā. Vasaras obligātās darba dienas te atstrādā arī skolēni, veicot sīkus palīgdarbiņus, tāpat arī skolotāji, kam tāpat kā man atvaļinājums beidzies. Visos šajos remontos dalību ņem arī Roberts Ķikusts, kas ar ģimeni dzīvo tepat skolā un ir gan kurinātājs, gan sētnieks, gan cilvēks, kas paveic jebkuru darbiņu, kas vien prasās padarāms. Viņš ir atbildīgs arī par lielo noliktavu, un, kad tuvojas kārtējā darbu skate, viņš ir tas, kas sagriež stiklu vajadzīgajā izmērā zīmējumu noformēšanai un izsniedz man gan kartonu, gan baltā papīra loksnes, gan līmi. Viņš izgatavo arī stendu trešā stāva gaitenī, kur es izvietuju labākos skolēnu zīmējumus.”

[..] “Pienāk diena, kad amatnieki savu darbu ir paveikuši, nu atliek telpu sakārtošanas darbi, bet skaidri redzams, ka apkopējas vien ar šo darbu galā netiks, un palīgos tiek lūgti arī bērnu vecāki.”

[..] “Beidzot skola sakopta, un arī 1. septembris ir klāt. Šajā rudenī Māra sāk mācīties 5. klasē, Ģirts 2. kursā.”

1978./79. mācību gads

“Māra mācās 6. klasē. Manā klasē uzrodas jauns skolnieks, un diezgan īpatnējā veidā. Kādā dienā, kad nāku uz savu klasi, pie tās durvīm stāv sieviete ar zēnu pie rokas un uzrunā mani: “Skolotāj, vispirms gribu jums pateikt, ka neesmu šī zēna Sanda vecmāmiņa, kā tas jums varētu likties, bet gan mamma. Ļoti lūdzu jūs pieņemt Sandi savā klasē, jo skolotāja Lepeka atsakās viņu savā klasē paturēt. Ar jums runāt man ieteica mācību pārzine Geistarte. Ja jūs Sandi nepieņemsiet, mums jāmeklē cita skola. Es skolotāju Lepeku nevainoju, Sandis tiešām ir grūti audzināms. Ja jūs Sandi pieņemsiet, būšu jums ļoti pateicīga, centīšos jums palīdzēt, kā vien iespējams, jo pēc profesijas esmu skolotāja, tikai skolā vairs nestrādāju.” Ko man darīt? Man ir tiesības viņu atraidīt, bet, redzot Sanda mamma izmisumu, nespēju viņai atteikt. Bet man nenākas nožēlot. Lai gan Sanda nesavaldības dēļ man nākas piedzīvot daudz nepatīkamu brīžu, Sanda mamma tiešām izpilda solījumu un ir izpalīdzīga. Piemēram, ja dodos iepirkšanās braucienā uz Lietuvu, Sanda mamma mani aizvieto. Mācību pārzinei nav iebildumu, ja pēc manis atstātā plāna klasē strādā bijusī skolotāja. [...] Sandis ir nesavaldīgs, stundās neuzmanīgs, traucē blakus sēdošo klases biedru. Ļauns gan nav. Pēc aizrādījumiem vienmēr apsola laboties, ir sirsnīgs, jo audzis taču mātes mīlestības apņemts, bet izlutināts. Nav tā, ka tēvs zēnu būtu pilnīgi aizmirsis, reizēm viņu kaut kur aizved, arī materiāli atbalsta.”

Darba kolektīvā kopīgi tiek svinētas arī apaļās jubilejas – tad pienāk kārta arī Birutai un Gunāram Gelbēm, Zinaīdai Dišai un Asjai Bormanei. Datumi dažādi, bet kopā ar kolēģiem izvēlēta kāda cita diena. Kolektīvs uzaicina visus jubilārus ar dzīvesbiedriem, un vienlaicīgi tiek nosvinēts arī 8. marts. Pie skolas jau gaida speciāli pasūtīts autobuss, kā vienmēr Mētras Lepekas sarūpēts. Visiem pazīstamais šoferītis Oskars ballēties gribētājus aizvizina līdz kāda moteļa restorānam. Motelis atrodas Vidzemes šosejas malā, netālu aiz Rīgas robežas. Restorānā kā jau restorānā – bagātīgi klāti galdi, iespēja dejot. Neizpaliek arī dāvanas. Asjai Bormanei – tautiskā rakstā darināta sega, Zinaīdai Dišai – glezna. Gelbēm jau dāvanas pasniegtas pirms Jaungada, tuvāk dzimšanas dienu datumiem. Atbildes runa tiek uzticēta skolotājai Bormanei. Glāzes tiek paceltas par sievietēm sievietes gados. Kāpēc? Saprotams, jo tas ir laiks, kad R. Pauls un J. Peters jau ieguvuši savu patstāvīgo vietu cilvēku sirdīs.

§

[...] Ģimenes lokā tiek nosvinētas sudrabkāzas. Personīgā mašīna paver iespējas tuvāk iepazīt Latviju, tuvējo Lietuvu. Šī priekšrocība ar prieku tiek izmantota.

1980./81. mācību gads

“Māra 8. klases skolniece.

Skolā izmaiņas. Direktore vairs nebūs Anita Loska. Klīst runas, ka viņai sanākušas nepatikšanas naudas līdzekļu dēļ, kas bijuši paredzēti skolai. Vai tā taisnība, mums skolotājiem, protams, neviens nesaka. Nu direktore būs Inese Elekse. Viņa mums zināma, jo vairākus gadus strādāja kā *lielā* mācību pārzine.”

Klāt arī skolas darbinieku ikgadējā rudens ekskursija. Šoreiz galamērķis ir Tallina. Vēl joprojām Lietuvā un Igaunijā ir pieejams tas, kas nav dabūjams Rīgā, tāpēc paredzēts laiks arī veikaliem. Ja Rīgā iecerētā prece tiek “izmesta”, tad nepieciešama veiksmē, lai vajadzīgajā brīdī būtu tieši istajā vietā, un jāstāv garā rindā. Nakšņošana kādā studentu kopmītnē, vakarā istabiņā neilga pasēdēšana. Nākamā dienā ekskursija pa pilsētu, Pirita ar olimpisko pilsētiņu, visiem zināmā dziedātāja Georga Otsa atdusas vieta, vecpilsēta, vakariņas restorānā viesnīcā “Vīru”, svētdienā arī veikali. Kafējnīcā izvēle krīt uz garum garām sviestmaizēm. Turpat arī jaunākās kolēģes L. Arkliņa un Z. Jakovica.

Pie Pērses ūdenskrituma

“Paiet rudens un ziema, klāt atkal jauns pavasaris. Laiks pagājis bez kā īpaša. Māra beidz 8. klasi. Daļa skolēnu no trim astotajām klasēm mācības vidusskolā neturpinās, bet stāsies proftehskolās. Tiek noformētas divas 9. klases. Māra izmisusi, jo viņa iedalīta klasē, kur nav viņas līdzšinējo klases biedru, nav arī manu bijušo skolēnu, ar kuriem Māra sadraudzējās jau tad, kad mācījās jaunākajās klasēs. Saprotu, ka man šoreiz jāaizstāv sava bērna intereses, lai gan līdz šim nekad neesmu izmantojusi privilēģiju, ka mani bērni mācās skolā, kur strādāju pati. Mani bērni zina, ka viņiem nebūs nekādu atlaižu, ja pastrādās kādas blēņas, izturēšos kā pret jebkuru citu skolēnu. Es pat reiz zīmēšanas stundā ierakstīju piezīmi Ģirta dienasgrāmatā, lai gan daudz vainīgāka bija Ināra, kas

iesāka skaļu strīdu ar Ģirtu. Pieteicu, lai piezīmi paraksta tēvs. Bet šoreiz ir citādi. Ja Māru piespiedīs mācīties klasē, kuras kolektīvs viņai nepatīk, tas var negatīvi ietekmēt gan viņas sekmes, gan uzvedību. Notikušajā vainoju I. Eleksi. Tātad ar Eleksi man nav ko runāt. Lai gan L. Geistarte ir *mazā* mācību pārzine, ar savu problēmu griežos pie viņas. Labā Geistarte! Viņai izdodas pārliecināt Eleksi, un Māra tiek tajā klasē, kurā vēlas.”

Un atkal notikumi seko cits citam. Svarīgākais - Ģirta laulības un pārcelšanās uz dzīvi sievas ģimenē. Kaut gan tas ir tepat, vienā mājā, sajūta ir dīvaina, dēļ savā pieauguša cilvēka statusā.

1980./81. mācību gads

“Uzzinājušas, ka pēc 25 nostrādātiem gadiem varam doties izdienas pensijā, abas ar Birutu Gelbi nolemjam to darīt. Arī vēl tāpēc, ka šogad abas audzinām trešās klases, no kurām pavasarī atvadīsimies. Rudenī atkal būtu jāņem 1. klase, ko tāpat līdz trešajai novadīt vairs nevarēsim.

Man iesaka atlūgumu sniegt ar 1. septembri. Vasarā man būs dežūras dienas, kad būs jāuzrauga bērni, kas nāks atstrādāt obligātās dienas skolas dārzā. Bez tam šovasar skolā viesosies vācu bērni no Rostokas. Tam par godu skola tiek īpaši saposta. Kopā ar skolēniem, kas strādā obligātās dienas, mēģinām kaut cik savest kārtībā dārzu. Zāle ap Zentai Ozolai veltīto piemiņas akmeni saaugusi gandrīz līdz ceļiem, bet nav, kas to nopļautu. Aicinu bērnus nākošajā dienā ņemt līdzī grieznes. Kopā ar bērniem šķērēju zāli, un rezultāts neizpaliek. Zālājs beidzot *nopļauts*.

Vācu bērni beidzot ir klāt. Mūsu skolas vecāko klašu skolēni ir norīkoti laiku pavadīt kopā ar vācu bērniem. Arī Māra ir to starpā, par ko ir ļoti apmierināta, jo tiek organizētas ekskursijas, muzeju un izstāžu apmeklējumi. Arī ēdamreizes visiem kopīgas. Vācu bērnu maltītēm tikuši sagādāti visādi gardumi un našķi, kādus mūsu bērni tikai retumis var nobaudīt. Māra dažus vācu bērnus atved uz mūsmāju, un viņi ir pārsteigti, ka var ar mūsu omīti parunāties vāciski.

Drīz pēc vāciešu aizbraukšanas 9. klasi beigušajiem skolēniem jādodas uz darba nometni Vecbebras. Kārtējo reizi braucot uz “Gravām”, metam līkumu, lai apciemotu Māru. Bērni patlaban strādā uz lauka, kaplējot cukurbietes. Mītnes vietā mūs sagaida skolotāja Varapoga, kas mums parāda telpu, kur apmetušās Māras klases meitenes, un pastāsta, kā te viss notiek. Viņa stāsta tikai visu labo. Vēlāk, atgriezusies mājās, Māra izstāsta patiesību.

Bērni gan bijuši apmierināti, jo daudz laika pavadījuši savā vaļā, un ko tad vien visu nav darījuši! Otrs viņu audzinātājs ir Māras klases audzinātājs Jānis Ziemelis, kas skolā atstrādā obligātos gadus pēc augstskolas beigšanas.

Zinādams, ka pēc šiem gadiem par skolotāju nestrādās, viņam uzticētās klases audzināšanai daudz laika gan nevelta. Atceros, pagājušajā ziemā noklausītu viņa telefona sarunu ar Māru. Viņa skolotājam atgādina, ka nākošajā dienā viņam noteikti jābūt skolā, lai piedalītos kārtējā pasākumā. Ziemelis teicis, ka mēģināšot būt. Dzirdēju Māras gandrīz vai nikno atbildi: “Nevis mēģināsi, bet jums noteikti jābūt.” Tā kā Māra ir apveltīta ar organizatores spējām, viņa daudz ko paveic Ziemeļa vietā. Jā, tā nu tas bieži vien ir ar tiem skolotājiem, kas skolā atstrādā obligātos gadus pēc augstskolas beigšanas.

Atceros vēl kādu gadījumu. Man bija stunda 18. telpā. Māras klase virs tās, 19. telpā. Sāku dzirdēt troksni augšējā klasē. Kaut kas tur krita un gāzās, atskanēja kliegzieni. Nodomāju, ka klase ir bez skolotāja, un baidoties, ka manam bērnam nenotiek kas ļauns, kāpu augšā skatīties. Kad pavēru durvis, redzēju, ka vēstures skolotājs mierīgi sēž pie galda un nepievērš uzmanību tam, kas notiek klasē. Troksnī viņš nemanīja, ka paveras durvis. Tās klusi aizvēru un devos atpakaļ pie savas klases.

Kad esam izrunājušies ar skolotāju Varapogu, ejam uz lauku, kur bērni patlaban strādā. Jau pa gabalu Māra, mūs ieraudzījusi, skrien pie mums. Atkalredzēšanās ir ļoti sirsnīga. Samīļojam savu bērnu, bet ilgi ciemoties nevaram. Māra atgriežas pie darba, mēs turpinām ceļu uz Gulbeni.”

§

1982./83. mācību gads

“1. septembrī man tā drusku savādi, ka vairs nav jādodas uz skolu. Pavadu meitu, kas šajā 1982./83. mācību gadā būs 10. klasē. Man pieteikušies vairāki privātskolnieki, tā ka nebūs jāiztiek ar pensiju vien, kas, protams, ir mazāka par līdz šim saņemto algu.”

[..] “Pie mums pulcējas Māras klases biedri un daži no paralēlklases. Anrijs Punka pat raksta dzejoļus gan par Brīvības pieminekli, gan leģionāriem. Tie tādās pulcēšanās reizēs tiek lasīti un pārspriesti. Reiz, mājās ejot, Anrijs paver vējjaku un parāda man pie apģērba piespraustu lentīti sarkanbaltsarkanās krāsās. Viņš uzticas man, jo ir pārliecināts, ka redzētais paliks vienīgi manā ziņā. Esmu priecīga, ka aug jaunatne, kas būs uzticīga savai dzimtajai zemei un kurus nav ietekmējusi uzbāzīgā padomju patriotisma audzināšana. Bet ir arī bailes, ka tik tas labi beigtos un bērni savā pusaudzū maksimālistiskā neizstrādātā kādu muļķību. Mierina vienīgi doma, ka nav vairs Staļina laiki un *atkusnis* jūtams arvien vairāk.

Jau sākot ar 9.klasi, skolēniem notiek militārā mācība, ko vada kāds pensiju izdienējis krievu virsnieks. Pagājušajā mācību gadā tas bija tāds labsirdīgs resnītis Dmitrijs Koroļovs, ko bērni sauca vienkārši par Ģimku. Ar viņu varēja sarunāt pa labam, un bērni viņu nekaitināja. Bet šogad viņa vietā ir tāds īsts militārists ar bargu grimasi sejā uzvārdā Zavjalovs. Kamēr vēl nav uzsnidzis sniegs, ierindas mācību viņš notur skolas pagalmā. Skolas sēta gar Baldones ielu savu mūžu nokalpojusi un, lai ar savu nožēlojamo paskatu nebojātu garāmgājēju estētiskās jūtas, aizvākta. Nu pagalmā notiekošās ierindas mācības labi redzamas garāmgājējiem, un tur tiešām ir, ko redzēt. Reiz, ejot uz veikalu, arī man tas izdevās. Grūti bija noturēties no skaļiem smiekliem. Obligāto beretīti katrs ierindnieks uzlīcis pēc iespējas smieklīgāk – dažs gandrīz uz acīm, cits greizi uz vienas auss, cits tālu pakausī. Bērni soļo pa apli, un tie, kas kārtējo reizi ir Zavjalovam aizmugurē, soļo, cik nu mācēdami, nepareizi – gan klibodami, gan palēkdamies, gan rokas nepareizi vicinādami. Bērni paši arī nevar smieklus valdīt, un Zavjalovs, to dzirdot, ir vai traks aiz dusmām.”

[..] “Šovasar 10. klašu skolēni dosies pretvizītē uz Vāciju, uz Rostoku. Māra ļoti grib piedalīties šajā braucienā, es arī par to priecātos. Tomēr, ievērojot savu principu nemēģināt izkārtot saviem bērniem kādas priekšrocības tādēļ vien, ka pati strādāju šajā skolā, es pat nepajautāju, vai Mārai ir izredzes piedalīties braucienā. Atceros, kā kādreiz krievu valodas skolotāja, kuras dēlam mācīju zīmēšanu, reiz man teica: “Iepriekšējā skolā manam dēlam zīmēšanā vienmēr bija tikai labas un teicamas atzīmes, bet tagad ir tikai trijnieki.” Negribējās sanaidoties ar šo skolotāju, kura, savukārt, mācīja krievu valodu Mārai. Sekojot viņas piemēram, man būtu vajadzējis teikt: *Mārai pie iepriekšējās krievu valodas skolotājas bija tikai piecinieki*. Tā vietā sacīju: “Lai Andris man atnes kādus trīs zīmējumus pēc izvēles, varbūt tad ceturkšņa atzīmi varēšu labot.”

Paiet laiks, un Māra no skolas pārnāk ar priecīgu ziņu – viņa būs to skolēnu skaitā, kuri dosies uz Vāciju. Kāds paradokss! Tieši Māra un tie viņas klases biedri, kas reizēm pulcējās mūsmājās, pēc skolas partijnieku domām nedrīkstētu nokļūt Vācijā. Ja par viņu sanāksmēm būtu uzzināts laikus, šiem bērniem nekad nebūtu lemts redzēt Rostoku un arī vēl citas Vācijas pilsētas. No visas sirds esmu šiem *pareizajiem* novēlējusi viņu nezināšanu. Pavadām Māru līdz skolai, kur stāv autobuss, kas nogādās bērnus Rīgas stacijā, tālāk ceļš ar vilcienu. Starp skolotājām, kas skolēniem dodas līdz uz Vāciju, ir arī skolotāja Uberte, kas savas, maigi izsakoties, nedaudz īpatnējās izturēšanās dēļ nav iemantojusi bērnu mīlestību. Jau te būdami, vācu bērni viņai devuši iesauku – *lange Schlange* (garā čūska).”

Paiet Māras prombūtnes laiks, kurā domas kavējas pie bērniem, kas pirmoreiz ir tik tālu no mājām.

“Un tad klāt ir rīts, kad ceļamies agri, lai sagaidātu Māru. Vilciens no Vācijas pienāk pašā rīta agrumā. Stacijā savus bērnus sagaidīt ir ieradusies vēl daži vecāki. Cik priecīga ir atkalredzēšanās! Mājās rīta pusē Māra pastāsta tikai nedaudz, jo jāliekas pagulēt, nakts taču pagājusi vilcienā praktiski bez miega. [...] Māra par braucienu ir stāvā sajūsmā. Kas gan tur viss redzēts un piedzīvots! Bez Rostokas bijuši arī pilsētā pie Baltijas jūras Varnemindē un, protams, arī Berlīnē. Tur no televīzijas torņa varējusi paraudzīties uz Berlīnes mūri – šo kauna traipu padomijas vēsturē. Ciemojusies arī vācu ģimenē pie zēna Frederika vecākiem. Šis zēns bija to bērnu vidū, kas pagājušajā vasarā uzturējās te, Rīgā. Frederika vecāki bijuši ļoti laipni. Zēna mamma sadāvinājusi Mārai vairākus džemperīšus un blūzītes. Lai gan Rostoka ir *pareizās* Vācijas daļā, tomēr ļaudīm ir kaut neliela iespēja kontaktēties ar rietumu pusi. Māra stāsta arī par kādu piedzīvojumu veikalā, kāds pie mums gan laikam nebūtu bijis iespējams. Veikalā Māra kopā ar draudzenēm devusies nopirkt kādu suvenīru, ko atvest mājiniem. Pagājis jau krietns laiciņš kopš iznākšanas no veikala, kad Māra pamanījusi, ka viņai pazudis naudas maciņš. Meitenes devušās atpakaļ uz veikalu. Pārdevēja vienīgi pajautājusi, kā maciņš izskatījies, apmēram cik naudas maciņā bijis un, saņēmusi apmierinošas atbildes, maciņu Mārai atdevusi.

Kādu nedēļu Māra ir mājās, tad dodas uz vasaras darbu nometni Vecbeebros.”

§

1983./84. mācību gads

“Un atkal klāt jauns mācību gads. Mārai pēdējais gads vidusskolā. Man piedāvā vēl uz vienu mācību gadu atgriezties skolā, audzinot 2. klasi. [...] 1. klases audzinātāja Līga Purvmale (Pēc skolas arhīvā esošajiem dokumentiem šajā laikā 1.-3.klasēs ir strādājusi skolotāja Aija Purmale. Z.Jakovica) pavasarī aizgāja dekrēta atvaļinājumā, un darbā skolā viņa vairs neatgriezīsies. Pirmo klases vecāku sapulci izzīņoju jau pirmajā mācību nedēļā, lai mēs ar vecākiem pēc iespējas ātrāk savstarpēji iepazītos. Man nākas apbēdināt vecākus, sakot, ka arī es viņu bērniem audzinātāja būšu tikai vienu mācību gadu. Šajā manis audzināmajā klasē ir divu *slavenību* bērni. Komponista Romualda Kalsona meita Karolīna un komponista Zigmara Liepiņa meita Linda. Bet izrādās, ka ar to vēl nebeidzas mana saskarsme ar *slavenību* bērniem. Man jāmāca matemātika skolotājas Mētras Lepekas 2. klasē. Šeit mācās aktieru Rasmus Garnes un Gunāra Cilinska meita Terēze.

Un tad notiek tas, ko es laiku pa laikam atceros un no kā baidos – ir atklātas Māras un viņas draugu pulcēšanās mūsmājās. Ir bijusi kratīšana Uģa Gobas mājās, atrasti Anrija Punkas dzejoļi, lapiņa ar iedomāto ministru sarakstu, kurā Mārai paredzēts kultūras ministra postenis. Kā Tas kļuvis zināms? Kurš bijis nodevējs? Kāpēc? Tie visi ir jautājumi, uz kuriem atbildes tā arī nekad neatradīsim. Skolā ir ieradusies čekisti un pratina bērnus. Bet tie vairs nav kādreizējie Staļina laika čekisti. Šie ir jauni puisi, kam nemaz neinteresē, kas te noticis, viņi tikai dara savu darbu. Mani pratina vienīgi direktore Elekse un viena no partijniecēm Aina Uberte. Kāpēc es neesot teikusi, kas notiek manā mājā, tā Elekse. “Bet kas tad notika manā mājā?” jautāju. “Jā, reizēm pulcējās Māras klases biedri mūsmājās, bet es par to biju tikai priecīga, jo zināju, kur ir mans bērns, zināju, ar ko viņa ir kopā.” Tad Uberte uzdod tik muļķīgu jautājumu, ka man, neskatoties uz ļoti nopietno situāciju, gandrīz vai jāsāk smieties: “Kāpēc jūs nesēdējāt istabā, kurā pulcējas bērni?” “Un jūs domājat, ka, man to mēģinot darīt, bērni pulcētos manā mājā? Viņi taču atrastu citu vietu, kur klāt nesēdētu *uzraugs*. Protams, laiku pa laikam es iegāju Māras istabā, it kā lai paņemtu grāmatu no plaukta vai kādu citu nemaz nevajadzīgu priekšmetu. Neko nosodāmu neredzēju. Bērni klausījās mūziku, sarunājās.” Mani ir pārsteidzis arī Elekses jautājums, kāpēc es viņai neesot teikusi par manā mājā notiekošo. Vai viņa tiešām domā, ka mūsdienās vēl sastopami *Pavļiki Morozovi* (tiem, kas neko nezina par šo zēnu, paskaidrošu – viņš nodeva savu vecotēvu komunistiem par to, ka vecaistēvs nebija *pareizi* domājošs un *pareizi nerīkojās*).

Kad direktore ļauj man doties uz klasi un sākt stundu, es jūtos tik apmulsusi no tikko piedzīvotā, ka brīdi stāvu un nezinu, kas man tagad būtu jādara. Tad saņemos un sāku vien stundu.

Notiek vēl viens man ļoti nepatīkams pasākums – tiek sasaukta abu 11. klašu vecāku sapulce. Arī man tur jāpiedalās. Man ir tik ļoti neērti, jo te ir manis kādreiz audzinātās klases bērnu vecāki. Man vēlreiz jānoklausās viss jau iepriekš zināmais, bet, kad Uberte saka, ka manās mājās bērni lietojuši alkoholu, es neizturu un, piecēlusies kājās, saku: “Nav taisnība. Kad bērni devās mājās, es vienmēr gāju no viņiem atvadīties, nekad netiku manījusi, ka viņi būtu lietojuši ko neatļautu. Bet, ja kāds no vecākiem ir manījis, ka viņa bērns no ciemošanās pie Māras pārradies iereibis, lūdzu to tagad pateikt.” Neviens no vecākiem, protams, nepiesakās. Pēc sapulces jūtos kā no karstas pirts iznākusi. To pamana Ivara Beltes tētis un pavada mani līdz mājām.

Bet *briesmīgā notikuma* seku iespējamā likvidēšana vēl nebeidzas. Tiek sasaukta abu 11. klašu komjauniešu sapulce, ko vada skolas partijas organizācijas sekretāre Ludmila Kaļiņina. Pēc runas par to, cik nepiedodami rīkojušies par galvenajiem vainīgajiem uzskatāmie Punka un Goba, Ļuda (neviens viņu citādi

nesauc) uzsver, ka tādiem vairs komjaunatnē vietas nav. Šodienas bērniem tāda komjaunatne liekas tikpat lieka, kā sunim piektā kāja, ja vien, stājoties augstākajā mācību iestādē, tam nebūtu izšķiroša nozīme. Tāpēc, kad Ļuda aicina balsot par abu zēnu izslēgšanu no komjaunatnes, nepaceļas neviena vienīga roka. Ļuda vēlreiz veic savu aģitācijas runu un, izejot no sapulces telpas, iesaka bērniem pārdomāt. Kad arī otrajā balsošanas reizē neviens nebalso tā, kā vēlas Ļuda un direktore, kas arī ir ienākusi telpā, Ļudas seja kļūst sarkana kā karogs, kas mīļš komunistiem, un pārskaitusies viņa izmetas no klases. Tad klasē ienāk Māras klases audzinātāja skolotāja Lindenbergas un runā ar bērniem sirsnīgi, sacīdama, ka, lai izvairītos no vēl lielākām nepatīkšanām, nekas cits neatliek, kā balsot par izslēgšanu. Bērni ļoti ciena skolotāju Lindenbergu un saprot, ka viņai taisnība. Savu pārliecību viņi ir pierādījuši, ja viņi balsos *par*, tikpat būs skaidrs, ka tas tiek darīts piespiedu kārtā. Trešais balsojums nu ir Ļudai pa prātam. Tad Ļuda un direktore vēl runā ar pārējiem *vainīgajiem* un apsola – ja viņi atlikušajā mācību gada laikā sevi parādīs tikai no labās puses, aktīvi piedalīsies padomju ideoloģijai veltītajos pasākumos, viņu raksturojumos netiks pieminēts notikušais. Var jau būt, ka Elekse šajā brīdī tā arī domā, bet liktenīgi gadās, ka Māra, stāvot aiz direktores kabineta durvīm, dzird Elekses sarunu ar Ļudu. Direktore ir gatava pildīt reiz doto solījumu, bet Ļuda ir tam pretī, un direktore beidzot piekāpjas. Kad Māra pavasarī saņems raksturojumu, kas līdz ar pārējiem dokumentiem būtu iesniedzams augstskolā, tur cita starpā būs rakstīts – ne vienmēr pareiza izpratne un rīcība padomju ideoloģijas jautājumos. Vai abas šīs *nekrietneles* (citādu vārdu es viņām nespēju dot) spēj saprast, ko ar savu rīcību nodarījušas vairākiem jauniešiem? Tiem nu nogriezts ceļš uz izvēlētās izglītības turpināšanu.”

§

1983./84. mācību gads

“Gan saviem, gan skolā audzināmajiem bērniem mācu, ka uzdotie darbi un pienākumi jācenšas izdarīt maksimāli labi, bet ne tikai tāpēc, lai iegūtu pirmo vai vēl tur nez kādu vietu vai apbalvojumu. Man ir svešs jēdziens godkāre. Gribas tikai pasmieties, kad viena no manām kolēģēm ir tuvu ģībonim un viņai tiek dotas sirdsziņas tikai tāpēc, ka viņas audzināmā klase oktobrēnu soļošanas skatē nav ieguvusi 1. vietu. Šodien skolā man pārsteigums. Skolotāja Valda Salaka, kura audzina klasi, kuras bērniem savulaik biju pirmā skolotāja, man stāsta: “Maniem skolniekiem nesen bija jāraksta sacerējums par viņu mīļāko skolotāju. Izrādās lielākā daļa rakstījusi par jums.” Mani tas iepriecina, bet vīrs saka: “Tas tādēļ, ka

tu neesi bijusi prasīga un bērniem bija viegli tikt cauri dažā labā situācijā.” Nav taisnība! Savās prasībās biju nepieklāpīga, bet vienmēr ievēroju principu – prasības jānoformulē tā, lai bērni tās nesaprot kā nevēlamu apgrūtinājumu, bet kā kaut ko nepieciešamu viņu pašu labā.

Šajā pavasarī man jānodarbojas arī ar pirmmācību grupas bērniem. Vispirms tie ir tikai *mājas* bērni. *Bērndārznieki* nāks te tikai pēdējās divas nedēļas. Bet, kad viņi ierodas, *mājas* bērni skatās viņos kā tādā brīnumā, jo viņu uzvedība ir zem katras kritikas, un man krietni jānopūlas, lai viņiem ieskaidrotu, ka te ir skola, kur jāievēro kārtības noteikumi un jāuzvedas ne vairs tā, kā savā bērnudārzā pieraduši. Droši vien mani var kritizēt par maniem *ķecerīgajiem* uzskatiem bērnudārzu jautājumā. Protams, ja abi vecāki strādā, nav citas izvēles, kā agrā rīta stundā modināt bērnu, un arī tad, ja ir sals vai putenis, vest to uz *dārziņu*. Manuprāt, labi ir tad, ja bērns līdz skolas vecumam var dzīvot mājās, mātes vai vecvecāku aprūpēts. Bērnāam garlaicīgi? Arī to es neņemos saprast. Es ģimenē biju vienīgais bērns, arī maniem bērniem ir tāda vecuma starpība, ka viņi nevarēja būt rotaļu biedri, bet ne es, ne mani bērni nav pazinuši tādu jēdzienu kā garlaicība. Mēs vienmēr atradām, ar ko nodarboties, un drīzāk gan pietrūka laika, lai veiktu iecerēto.”

[..] “Skolā mācību gada noslēgums. Atvados no klases, kuru audzināju tikai vienu gadu. Nākamajā mācību gadā viņiem būs cita audzinātāja, un atkal tikai uz vienu gadu. Žēl bērnu. Viņiem nu gan šajā ziņā nav veicies.

Māra liek eksāmenus, pēdējais ir vēsturē kopā ar sabiedrības mācību. Māra no tā pārnāk pārgurusi, jo lielākā daļa nakts atkal pagājusi mācoties. Uz jautājumu, kā veicies eksāmenā, Māra tikai atbild, ka laikam jau nolikusi, un tūlīt liekas gulēt. Man skolā vēl kaut kas kārtojams, un, kad tur ierodos, uzzinu, ka eksāmens beidzies un tikko nosauktas saņemtas atzīmes. Māra esot atbildējusi teicami un saņēmusi atzīmi “5”. Mājās pārnākusi, modinu Māru un stāstu par tikko dzirdēto. Viņa kaut ko noņurd un guļ vien tālāk. Bet, kad beidzot ir izgulējusies un pa īstam pamodusies, man jautā: “Vai es to redzēju sapnī, vai tu man tiešām teici, ka eksāmenā man piecinieks?” Pastāstu Mārai sarunu ar viņas vēstures skolotāju Šņori, no kuras saņēmu priecīgo ziņu. Māra ir ļoti apmierināta. Nolikts ne tikai pēdējais eksāmens, bet arī vidusskola nu skaitās pabeigta.

Prieku par to apēno apziņa, ka sabojātā raksturojuma dēļ nevarēs iesniegt dokumentus Konservatorijā, fakultātē, kur iegūtu masu pasākumu režisores specialitāti. Kaut ko noorganizēt, sarīkot – tas Mārai interesē un padodas. Šādā darbā viņa gūtu labus panākumus, bet nu nekā. Runāju arī ar ķīmijas skolotāju Saulīti, kas strādā arī televīzijā, kur veido mācību raidījumus skolēniem. Izstāstu Māras problēmu. Viņa domā, ka varēs Mārai palīdzēt. Viena no darbiniecēm

došoties dekrēta atvaļinājumā, un Māra varētu viņu atvietot. Ja nākamajā vasarā Māra vēl gribētu stāties Konservatorijā, viņa varētu iesniegt darba vietas doto raksturojumu.

Agnese Lāce, skolniece no kādreiz manas audzināmās klases, ļoti jauka, sirsnīga meitene, neskatoties uz savu, tāpat kā Mārai, sabojāto raksturojumu, tomēr dodas iesniegt dokumentus Liepājas Pedagoģiskajā institūtā. Pirmajā eksāmenā, kas ir sacerējums latviešu valodā, saņem neapmierinošu atzīmi. Agnese ir pilnīgā neizpratnē, jo skolā sacerējumos vienmēr saņēma tikai teicamu novērtējumu, pie kam mūsu skolā prasības ir ļoti augstas. Būdama šokā, Agnese pat neizņem dokumentus un brauc mājās. Pēc dokumentiem uz Liepāju dodas Agneses vecāki. Tur ar viņiem netiek apspriesta sacerējuma atzīme, bet tūlīt pajautā: “Kā jums varēja ienākt prātā doma, ka ar tādu raksturojumu var vēlēties iegūt pedagoga profesiju?” Lūk, vēl viens gadījums, kad Kaļiņinas un Elekses nodevības dēļ nevarēja piepildīties iecere apgūt izvēlēto izglītību.

Līdz varēs stāties darbā televīzijā, Mārai pāris mēneši brīvi, bet Māra nolēmusi uzrīkot tādu kā atriebīgu izrādi, un es viņu atbalstu. Ar skolas saimnieci Bremzes kundzi sarunājam, ka Māra varētu strādāt par skolas sētnieci!!! Arī man ir gandarījums, kad piedalos pedagogu sēdē, kurā skolotāja Lindenberga ziņo, kurā augstākā mācību iestādē katrs absolvents iestāties. “Bet Māra Bormane strādās par sētnieci, jo sliktā raksturojuma dēļ nevarēja iestāties izvēlētajā augstskolā.” Dzirdu, ka kolēģi noelšas vien. Tikai jāšaubās, vai Elekse un Kaļiņina sajūtās kaut mazliet neērti arī tad, kad Lindenberga pastāstīja arī par Agneses Lāces neveiksmi.

Tā nu Māra sāk vien veikt savu sētnieces darbu. Drīz klāt arī rudens, un, tā kā visgarām skolas sētai aug liepas, tās tagad klēpjiem vien nomet savu vasaras rotu. Māra savākt lapas dodas pašā rīta agrumā, kad skolēni vēl nav sākuši nākt uz skolu. Tomēr neērti, daudzi no viņiem Māru pazīst, un ej nu katram skaidrot, kāpēc Māra strādā šādu darbu. Dažreiz no rītiem eju Mārai palīgā, bet ātri nogurstu, šis darbs nav no vieglajiem. Liekas, ka lapu kaudzēm nebūs gala, cik vienā rītā savākts, tik otrā viss jāsāk no jauna. Tad Bremzes kundze ieminas, ka atbrīvojusies viena apkopējas vieta, vai Māra negribētu labāk strādāt šo darbu. Tīrāmais objekts esot labs, bez tualetu kopšanas. Māra, protams, piekrīt. Pāiet pāris mēneši, un skolotāja Saulīte (tagad viņas uzvārds ir Starēviča) dod ziņu, ka jau pēc pāris dienām Māra var stāties darbā televīzijā. Kad Māra skolā iesniedz atlūgumu, direktore viņu neatlaiž, esot vēl divas nedēļas viņai jānostrādā. Nelīdz arī tas, ka Māra saka: “Ja es pēc pāris dienām nevarēšu stāties darbā televīzijā, tur pieņems citu darbinieku.” Bet Eleksei laikam liekas, ka viņa vēl par maz Mārai ļaunu nodarījusi. Tad pie Elekses ierodos es un paziņoju, ka Māras vietā strādāšu es. Uz to viņai nav, ko iebilst. Darbs man zināms, jo dažkārt nācu Mārai palīgos.

Uz darbu eju ap 19.00, kad lielākā daļa klašu jau brīvas, līdz 21.00 parasti darbu varu beigt. Ja Mārai darbs televīzijā nav ievilcies vēl vakarā, viņa nu nāk palīdzēt man, un tā nu mēs darbu varam paveikt ātri.”

“Gadi, gadi, kā gan tie steidzas! Nu jau man to daudz. Nu bieži domās vēlreiz izdzīvoju aizvadītos gadus. Kas gan viss tajos nav redzēts, piedzīvots!”

Paldies, Skolotāj, par Jūsu uzņēmību fikšēt mūsu zemes un skolas vēsturi, balstoties uz Jūsu dzimtas piedzīvoto!

Esam pateicīgas –

*par iespēju kopā ar Jums izstaigāt Jūsu dzīves platos ceļus un šaurās taciņas,
par atļauju papildināt skolas muzeja krājumu.*

Vēlam Jums veselību un veiksmi, fikšējot turpmākos Jūsu dzimtas notikumus!

2021. gada pavasarī

Jūsu kādreizējās audzēknes